

Úloha vnútroštátnych orgánov s kompetenciou v oblasti ľudských práv
pri zabezpečovaní súladu fondov EÚ so základnými právami –
Slovensko

Názov: Úloha vnútroštátnych orgánov s kompetenciou v oblasti ľudských práv pri zabezpečovaní súladu fondov EÚ so základnými právami – Slovensko

Vydavateľ: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Bratislava, 2023

Autor: Eva Kluková

Za obsah a úpravu zodpovedajú autori. Text neprešiel procesom odbornej kontroly.

Projekt s názvom „Podpora vnútroštátnych inštitúcií pre ľudské práva pri monitorovaní základných práv a ľudskoprávných aspektov právneho štátu“ je financovaný z Fondu pre regionálnu spoluprácu v rámci grantov EHP a Nórska. Cieľom projektu je posilniť úlohu vnútroštátnych inštitúcií pre ľudské práva a ich kapacitu zapojiť sa do procesov uplatňovania základných práv a princípov právneho štátu v rámci mechanizmov EÚ.

Grafický návrh:

Obsah

1.	Úvod.....	5
2.	Implementácia fondov EÚ: výzvy a príležitosti v oblasti základných práv	6
2.1	Implementácia fondov EÚ – nová politika súdržnosti na roky 2021 – 2027	8
2.2	Implementácia fondov EÚ na Slovensku – Partnerská dohoda a Program Slovensko 2021 – 2027	9
2.3	Cestovná mapa budovania administratívnych kapacít 2020+	10
2.4	Implementácia fondov EÚ na Slovensku – právne predpisy na vnútroštátnej úrovni 10	
2.5	Monitorovací výbor	11
2.5.1	Prvé zasadnutie Monitorovacieho výboru.....	13
3.	Úloha vnútroštátnych orgánov s kompetenciou v oblasti ľudských práv pri zabezpečovaní súladu fondov EÚ so základnými právami	14
3.1	Súlad so základnými právami a Chartou základných práv Európskej únie ako horizontálny princíp	14
3.2	Základné podmienky.....	14
3.2.1	Horizontálne základné podmienky: Účinné uplatňovanie a implementácia Charty EÚ ako horizontálnej základnej podmienky v Programe Slovensko 2021 – 2027 a Implementácia a uplatňovanie UNCRPD v súlade s rozhodnutím Rady 2010/48/ES ako horizontálna základná podmienka v Programe Slovensko 2021 – 2027	15
2.1.	Základný mechanizmus na zabezpečenie dodržiavania Horizontálnych princípov v Programovom období 2021 – 2027 a horizontálnych základných podmienok Účinné uplatňovanie a implementácia Charty základných práv Európskej únie a Implementácia a uplatňovanie Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCRPD) v súlade s rozhodnutím Rady 2010/48/ES	16
3.2.2	Gestor horizontálnych princípov na národnej úrovni – riadenie a implementácia v rámci základného mechanizmu	17
3.2.3	Gestor horizontálnych princípov na národnej úrovni – hodnotenie v rámci základného mechanizmu	19
3.2.4	Gestor horizontálnych princípov na národnej úrovni – monitorovanie v rámci základného mechanizmu	21
3.2.5	Gestor horizontálnych princípov na národnej úrovni – kontrola v rámci základného mechanizmu 22	
3.2.6	Gestor horizontálnych princípov na národnej úrovni – informovanie a komunikácia v rámci základného mechanizmu	23
3.2.7	Legislatívny proces prijatia základného mechanizmu (LP/2022/504).....	23

3.2.8	Memorandum o spolupráci s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky	
	24	
3.3	Úloha Odboru horizontálnych princípov Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR pri zabezpečovaní dodržiavania základných práv pri implementácii fondov EÚ	
	24	
3.4	Úloha Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky pri zabezpečovaní dodržiavania základných práv pri implementácii fondov EÚ	
	26	
3.5	Úloha Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity pri zabezpečovaní dodržiavania základných práv pri implementácii fondov EÚ	27
3.6	Úloha Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky pri zabezpečovaní dodržiavania základných práv pri implementácii fondov EÚ	29
3.7	Potenciálna úloha strediska	30
3.8	Koordinácia plnenia základných podmienok politiky súdržnosti Európskej únie a ich uplatňovanie počas programového obdobia 2021 – 2027 na národnej úrovni.....	31
4.	Rozhodujúce faktory úspechu	33
5.	Záver.....	36

1. Úvod

Správa je zameraná na potenciálnu úlohu Slovenského národného strediska pre ľudské práva (ďalej len „stredisko“) pri plnení podmienok základných práv v Slovenskej republike na základe analýzy štruktúry implementácie fondov Európskej únie (ďalej len „EÚ“) v Slovenskej republike. Cieľom správy je preskúmať úlohu, ktorú by stredisko pri plnení svojho mandátu vnútroštátnej inštitúcie pre ľudské práva mohlo zohrávať pri plnení podmienok týkajúcich sa základných práv, ako je stanovené v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1060 z 24. júna 2021, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde, Fonde na spravodlivú transformáciu a Európskom námornom, rybolovnom a akvakultúrnom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl, migráciu a integráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku¹ (ďalej len „nariadenie o spoločných ustanoveniach“).

Pokiaľ ide o metodiku a rozsah, cieľom výskumu bolo poskytnúť prehľad o tom, ako fondy EÚ fungujú vo vnútroštátnom kontexte, identifikovať výzvy a príležitosti v oblasti základných práv a preskúmať úlohu a zapojenie vnútroštátnych orgánov s kompetenciou v oblasti ľudských práv pri zabezpečovaní súladu fondov EÚ so základnými právami. Prvotným krokom výskumu bolo vykonanie hĺbkovej analýzy a sekundárneho výskumu operačnej štruktúry fondov EÚ na Slovensku. Na základe výsledkov sekundárneho výskumu identifikovalo stredisko aj kľúčové zainteresované strany a odborníkov na vnútroštátnej úrovni. Následne stredisko uskutočnilo odborné rozhovory, aby získalo prehľad o výzvach a príležitostiach v oblasti základných práv pri implementácii fondov EÚ vo vnútroštátnom kontexte a aby ďalej preskúmalo úlohu vnútroštátnych orgánov s kompetenciou v oblasti ľudských práv pri zabezpečovaní súladu fondov EÚ so základnými právami.

Stredisko na tento účel napríklad uskutočnilo odborné rozhovory s:

- vecne príslušným odborom Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny – **Odbor horizontálnych princípov** ako gestorom horizontálnych princípov, ktorý bol poverený kompetenciou zabezpečovať súlad fondov EÚ s horizontálnymi princípmi, ako aj príslušnými horizontálnymi základnými podmienkami týkajúcimi sa Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta EÚ“) a Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej „UNCRPD“),
- Úradom splnomocnenca pre rómske komunity, ktorý pôsobí ako jeden z desiatich sprostredkovateľských orgánov.

¹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1060 z 24. júna 2021, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde, Fonde na spravodlivú transformáciu a Európskom námornom, rybolovnom a akvakultúrnom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl, migráciu a integráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku, Ú. v. EÚ L 231.

2. Implementácia fondov EÚ: výzvy a príležitosti v oblasti základných práv

Prehľad fungovania fondov EÚ na Slovensku

Fondy EÚ v Slovenskej republike fungujú podľa nasledujúcej štruktúry:

1. **Programy politiky súdržnosti:**
 - Program Slovensko (12 593 734 933 EUR)
 - Program Rybné hospodárstvo Slovenskej republiky (15 225 428 EUR)
 - Programy pre oblasť vnútorných záležitostí (103 625 941,98 EUR)
2. **Programy územnej spolupráce:**
 - Interreg VI-A Slovensko – Česká republika (85 323 597 EUR)
 - Interreg VI-A Slovensko – Rakúsko (55 500 000 EUR)
 - Interreg VI-A Poľsko – Slovensko (129 839 952 EUR)
 - Interreg VI-A Maďarsko – Slovensko (129 000 000 EUR)
 - Interreg VI-A Poľsko – Slovensko Interreg NEXT HU - SK - RO - UA (66 092 505 EUR)
 - Interreg Program dunajského regiónu 2021 – 2027 (2015 000 000 EUR)
 - Interreg Program Stredná Európa (224 000 000 EUR)

Program Slovensko má podporovať tieto ciele:

- **Konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa** (1 890 150 000 EUR)
 - Priority:
 - Veda, výskum a inovácie
 - Digitálna pripojiteľnosť
 - Riadiaci orgán: Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
 - Sprostredkovateľské orgány:
 - Ministerstvo školstva, vedy výskumu a športu Slovenskej republiky
 - Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky
 - Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky
- **Ekologickejšia, nízkouhlíková s prechodom na hospodárstvo s nulovým čistým obsahom uhlíka a odolná Európa** (4 197 548 170 EUR)
 - Priority:
 - Energetická efektívnosť a dekarbonizácia
 - Životné prostredie
 - Udržiateľná mestská mobilita
 - Riadiaci orgán: Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
 - Sprostredkovateľské orgány:
 - Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
 - Slovenská inovačná a energetická agentúra
 - Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky
 - Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
 - Úrad vlády SR/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity
- **Prepojenejšia Európa vďaka posilneniu mobility** (2 003 127 273 EUR)
 - Priorita:
 - Preprava

- Riadiaci orgán: Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
 - Sprostredkovateľské orgány
 - Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky
 - Úrad vlády SR/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity
- **Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa (3 251 604 336 EUR)**
 - Priority:
 - Adaptabilný a dostupný trh práce
 - Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie
 - Kapacity pre lepšiu adaptabilitu a začlenenie
 - Záruka pre mladých ľudí (zamestnanosť mladých ľudí)
 - Aktívne začlenenie a dostupné služby
 - Aktívne začlenenie rómskych komunít
 - Sociálne inovácie a experimentovanie
 - Potravinová a materiálna deprivácia
 - Riadiaci orgán: Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
 - Sprostredkovateľské orgány:
 - Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
 - Ministerstvo školstva, vedy výskumu a športu Slovenskej republiky
 - Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky
 - Úrad vlády SR/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity
- **Európa bližšie k občanom vďaka podpore udržateľného a integrovaného rozvoja všetkých typov území (400 413 611 EUR)**
 - Priorita:
 - Moderné regióny
 - Riadiaci orgán: Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
- **Špecifické ciele sú samostatne podporované Fondom na spravodlivú transformáciu (440 658 242 EUR)**
 - Riadiacim orgánom tohto fondu je Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
 - Cieľom je umožniť regiónom a obyvateľom riešiť sociálne, hospodárske a environmentálne vplyvy spôsobené transformáciou v kontexte plnenia cieľa EÚ v oblasti energetiky a klímy do roku 2030 a dosiahnutia klimaticky neutrálneho hospodárstva Únie do roku 2050 podľa Parížskej dohody.²

Zodpovednosť za implementáciu celého programu má riadiaci orgán, ktorý sleduje, či sa:

- plnia ciele programu,
- dodržiavajú pravidlá programu,
- finančné prostriedky EÚ využívajú efektívne.

² Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, brožúra Tvoríme lepšie Slovensko, dostupná v slovenskom jazyku na: https://drive.google.com/file/d/1p8lQdjw_jEV-cj1b_C97P6-gXMz1IK1L/view.

Riadiacim orgánom Programu Slovensko 2021 – 2027 je Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky.³ Okrem riadiaceho orgánu môžu byť riadiacim orgánom zriadené aj sprostredkovateľské orgány, aby vykonávali úlohy, ktoré im uložil riadiaci orgán.⁴ Existuje desať sprostredkovateľských orgánov:

- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky,
- Ministerstvo školstva, vedy výskumu a športu Slovenskej republiky,
- Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky,
- Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky,
- Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky,
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky,
- Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky,
- Úrad vlády SR – Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity,
- Slovenská inovačná a energetická agentúra,
- Úrad verejného obstarávania.⁵

2.1 Implementácia fondov EÚ – nová politika súdržnosti na roky 2021 – 2027

Investičná politika EÚ na roky 2021 – 2027 vychádza z **novej politiky súdržnosti**. Cieľom je posilniť hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť v Európskej únii, čo vedie k náprave nerovnováhy medzi krajinami a regiónmi.⁶ Politika sa má dosiahnuť prostredníctvom **5 cieľov politiky**:

1. konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa,
2. ekologickejšia, nízkouhlíková s prechodom na hospodárstvo s nulovým čistým obsahom uhlíka a odolná Európa,
3. prepojenejšia Európa vďaka posilneniu mobility,
4. sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa,
5. Európa bližšie k občanom vďaka podpore udržateľného a integrovaného rozvoja všetkých typov území.⁷

³ Bližšie informácie nájdete na stránke Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, Fondy EÚ, dostupnej v slovenskom jazyku na: <https://www.eurofondy.gov.sk>.

⁴ Brožúra Tvoríme lepšie Slovensko, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupná v slovenskom jazyku na: https://drive.google.com/file/d/1p8IQdjw_jEV-cj1b_C97P6-gXMz1IK1L/view.

⁵ Sprostredkovateľské orgány, eurofondy (gov.sk), Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, dostupné na adrese: <https://www.eurofondy.gov.sk/program-slovensko/sprostredkovatelske-organy/index.html> a Uznesenie vlády č. 641/2021 k návrhu na určenie subjektov, ktoré budú vykonávať úlohy sprostredkovateľských orgánov pre Operačný program Slovensko, dostupné na adrese: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution/19624/1>.

⁶ Nová politika súdržnosti, Európska komisia, dostupné na adrese: https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en.

⁷ Priority na roky 2021 – 2027, Európska komisia, dostupné na adrese: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/how/priorities_en.

Nová politika navyše poskytuje zjednodušenie prostredníctvom zavedenia jedného súboru jednotných pravidiel pre osem fondov – nariadenie o spoločných ustanoveniach⁸, ktorý má riadiť osem fondov EÚ⁹ zdieľaných s členskými štátmi a regiónmi. Ciele každého z fondov sa riadia príslušnými právnymi predpismi pre jednotlivé fondy.¹⁰

2.2 Implementácia fondov EÚ na Slovensku – Partnerská dohoda a Program Slovensko 2021 – 2027

Partnerské dohody sú strategické plány prerokované a podpísané medzi Európskou komisiou a členskými štátmi EÚ, v ktorých sú načrtnuté investičné priority každej krajiny týkajúce sa fondov EÚ. Partnerská dohoda je rozdelená prostredníctvom operačných programov, v ktorých sa prekrývajú strategické ciele dohodnuté v partnerskej dohode, na investičné priority, špecifické ciele a ďalej na konkrétne akcie. Pokiaľ nebude prijatá partnerská dohoda, operačné programy nemôžu byť schválené.¹¹

Partnerskú dohodu Slovenskej republiky na roky 2021 – 2027 (ďalej len „partnerská dohoda“) ako kľúčový dokument, ktorý určuje, ako sa budú čerpať fondy EÚ v novom programovom období, podpísali 18. júla 2022 v Bruseli vicepremiérka a ministerka pre investície, regionálny rozvoj a informatizáciu SR Veronika Remišová, komisárka zodpovedná za politiku súdržnosti a reformy Elisa Ferreira a komisár pre pracovné miesta a sociálne práva Nicolas Schmit.¹²

Ciele politiky súdržnosti sa dosahujú prostredníctvom programov. Tieto programy sú základnými implementačnými dokumentmi, ktoré definujú rozsah a formu poskytovanej podpory pre konkrétnu tematickú oblasť a definujú ciele, ktoré sa majú touto podporou dosiahnuť.¹³ Na programové obdobie 2021 – 2027 je základným programovým dokumentom **Program Slovensko 2021 – 2027**. Tento programový dokument pre nové fondy EÚ bol vypracovaný odborníkmi z Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR v úzkej spolupráci so všetkými relevantnými partnermi,¹⁴ v kontexte investičnej politiky EÚ na roky 2021 – 2027, **novej politiky súdržnosti**. Účelom programu je sledovať ciele politiky súdržnosti EÚ: konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa, ekologickejšia, nízkouhlíková s prechodom na hospodárstvo s nulovými čistými emisiami uhlíka a odolná Európa,

⁸ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1060 z 24. júna 2021, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia.

⁹ Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR), Európsky sociálny fond plus (ESF+), Kohézny fond, Fond na spravodlivú transformáciu (FST), Európsky námorný, rybolovný a akvakultúrny fond (ENRAF), Fond pre azyl, migráciu a integráciu (AMIF), Fond pre vnútornú bezpečnosť (ISF) a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku (BMVI).

¹⁰ Jednotný súbor pravidiel pre fondy EÚ poskytované spoločne s členskými štátmi a regiónmi, Európska komisia, dostupné na adrese: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/funding-management-mode/common-provisions-regulation_sk

¹¹ Otázky a odpovede o „partnerských dohodách“ medzi Európskou komisiou a členskými štátmi EÚ o investíciách Európskeho štrukturálneho a investičného fondu na roky 2014 – 2020, Európska komisia, dostupné na adrese: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_14_331.

¹² Partnerská dohoda SR, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupná v slovenskom jazyku na: <https://www.mirri.gov.sk/sekcie/cko/politika-sudrznosti-eu/dokumenty/partnerska-dohoda-sr/index.html>.

¹³ Brožúra Tvoríme lepšie Slovensko, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupná v slovenskom jazyku na: https://drive.google.com/file/d/1p8IQdjw_jEV-cj1b_C97P6-gXMz1IK1L/view.

¹⁴ Prinášame 13 miliárd eur pre rozvoj Slovenska – vláda schválila Program Slovensko na roky 2021 – 2027, eurofondy (gov.sk), Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné na adrese: <https://www.eurofondy.gov.sk/prinasame-13-miliard-eur-pre-rozvoj-slovenska-vlada-schvalila-program-slovensko-na-roky-2021-2027/>.

prepojenejšia Európa vďaka posilneniu mobility, sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa, Európa bližšie k občanom vďaka podpore udržateľného a integrovaného rozvoja všetkých typov území.

2.3 Cestovná mapa budovania administratívnych kapacít 2020+

Cestovnú mapu budovania administratívnych kapacít 2020+ (ďalej len „cestovná mapa“) vypracovalo Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky a vzala ju na vedomie Rada vlády SR pre politiku súdržnosti 2021 – 2027 dňa 28. júna 2022. Ide o rámcový dokument zameraný na zlepšenie implementácie fondov EÚ so zohľadnením analýzy predchádzajúceho programového obdobia a komunikácie medzi Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR a Európskou komisiou. Ako je zrejmé z cestovnej mapy, kvalitné administratívne kapacity sú kľúčovým predpokladom účinnej implementácie fondov EÚ.¹⁵

Cestovná mapa je teda koncepčným materiálom, ktorý je možné upravovať v súlade s aktuálnym vykonávaním vybraných opatrení a potrebou prijatia nových opatrení v príslušných oblastiach. O zmenách cestovnej mapy rozhodne Komisia zriadená v rámci Monitorovacieho výboru pre Program Slovensko 2021 – 2027. Dokument sa okrem iného konkrétne zameriava na zapojenie partnerov do procesu prípravy a implementácie nového programového obdobia. Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR v spolupráci s Úradom splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti vytvorilo Systém riadenia spolupráce a partnerstva so zástupcami občianskej spoločnosti pri príprave, implementácii a monitoringu fondov EÚ v programovom období 2021 – 2027. Cestovná mapa by mala zohľadňovať hlavné odporúčania Európskej komisie uvedené v správe o krajine za rok 2019 a správe o krajine za rok 2020. Z tohto dôvodu sú opatrenia cestovnej mapy zamerané na podstatné zjednodušenie implementačných štruktúr, zvýšenie monitorovania administratívnych kapacít, ich odbornú prípravu a zefektívnenie vybraných implementačných procesov vrátane zjednodušenia postupu verejného obstarávania.¹⁶ Cestovná mapa však neobsahuje žiadny odkaz na dôležitosť súladu fondov EÚ s ľudskými právami.

2.4 Implementácia fondov EÚ na Slovensku – právne predpisy na vnútroštátnej úrovni

Právne vzťahy, pôsobnosť štátnych orgánov, podmienky poskytovania finančných príspevkov a zodpovednosť za porušenie podmienok v súvislosti s implementáciou finančných nástrojov z fondov EÚ v programovom období 2021 – 2027 upravuje zákon č.121/2022 Z. z. o príspevkoch z fondov Európskej únie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o príspevkoch z fondov EÚ“).¹⁷

¹⁵ Cestovná mapa budovania administratívnych kapacít 2020+, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupná v slovenskom jazyku na: https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2018/11/220630_Cestovna%C3%A1-mapa-budovania-AK-pre-2020.pdf.

¹⁶ Tamže.

¹⁷ Zákon č. 121/2022 Z. z. o príspevkoch z fondov Európskej únie a o zmene a doplnení niektorých zákonov, dostupný v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/121/20220701>.

Podľa zákona o príspevkoch z fondov EÚ partnerskú dohodu pred jej zaslaním Európskej komisii schvaľuje vláda SR, ktorá zároveň určuje riadiaci orgán.¹⁸ Riadiaci orgán je orgán štátnej správy vymenovaný vládou na implementáciu programu. Riadiaci orgán podľa zákona o príspevkoch z fondov EÚ plní úlohy, ktoré mu ukladá osobitný predpis, a to nariadenie o spoločných ustanoveniach.¹⁹

Riadiaci orgán je oprávnený zriaďovať sprostredkovateľské orgány podľa zákona o príspevkoch z fondov EÚ.²⁰ Podľa nariadenia o spoločných ustanoveniach je sprostredkovateľský orgán je verejnoprávny či súkromnoprávny subjekt, za ktorého činnosť je zodpovedný riadiaci orgán, alebo ktorý vykonáva funkcie alebo úlohy v mene tohto orgánu.²¹

2.5 Monitorovací výbor

Riadiaci orgán zriadi monitorovací výbor. Zloženie monitorovacieho výboru upraví štatút a rokovací poriadok monitorovacieho výboru.²² Monitorovací výbor môže zriadiť komisie pri monitorovaní výbore, ktorých činnosť sa týka určených tematických oblastí programu. Tieto zriadené komisie zohľadňujú pri svojej činnosti prepojenia s politikami štátu a inými zdrojmi financovania z Európskej únie. Riadiaci orgán na svojom webovom sídle zverejní zoznam členov monitorovacieho výboru, zoznam komisií zriadených pri monitorovaní výbore a členov týchto komisií.²³

Povinnosť zriadiť výbor na monitorovanie implementácie programu vzniká do 3 mesiacov odo dňa, keď bolo dotknutému členskému štátu oznámené rozhodnutie o schválení programu.²⁴ Prvé zasadnutie monitorovacieho výboru sa uskutočnilo 16. februára 2023. Monitorovací výbor bol podľa tlačovej správy informovaný o harmonograme plánovaných výziev na rok 2023 a prvé výzvy majú byť vyhlásené už v prvých dvoch štvrtrokoch 2023. Tieto výzvy by mali podporovať základné školy, rekonštrukciu ciest,

18 Tamže. § 4 písm. b).

19 Tamže. § 10 ods. 1.

20 Tamže. § 10 ods. 4.

21 Článok 2 ods. 8 NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2021/1060 z 24. júna 2021, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde, Fonde na spravodlivú transformáciu a Európskom námornom, rybolovnom a akvakultúrnom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl, migráciu a integráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku, dostupné na adrese: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060&from=SK>.

22 21. február 2023 – štatút a rokovací poriadok ešte nie je zverejnený. Len členovia monitorovacieho výboru. Monitorovací výbor, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné v slovenskom jazyku na: <https://www.eurofondy.gov.sk/program-slovensko/monitorovaci-vybor/index.html>.

23 § 10 ods. 6 zákona č. 121/2022 Z. z. o príspevkoch z fondov Európskej únie a o zmene a doplnení niektorých zákonov, dostupný v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/121/20220701>.

24 Článok 38 NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2021/1060 z 24. júna 2021, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde, Fonde na spravodlivú transformáciu a Európskom námornom, rybolovnom a akvakultúrnom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl, migráciu a integráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku, dostupné na adrese: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060&from=SK>.

podporu zamestnanosti, ale aj ochranu životného prostredia a obnoviteľné zdroje energie. V tomto roku má byť vyhlásených celkovo 138 výziev za 5,8 miliardy EUR.²⁵

Monitorovací výbor zriadil na účely monitorovania tieto komisie:

- Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre cieľ 1 (Konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa) politiky súdržnosti EÚ,²⁶
- Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre cieľ 2 (Ekologickejšia, nízkouhlíková Európa) politiky súdržnosti EÚ,²⁷
- Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre cieľ 3 (Prepojenejšia Európa) politiky súdržnosti EÚ,²⁸
- Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre cieľ 4 (Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa vykonávajúca Európsky pilier sociálnych práv) politiky súdržnosti EÚ,²⁹
- Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre Integrovaný územný rozvoj a pre cieľ 5 (Európa bližšie k občanom vďaka podpore udržateľného a integrovaného rozvoja všetkých typov území a miestnych iniciatív) politiky súdržnosti EÚ,³⁰
- Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre marginalizované rómske komunity,³¹
- Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre Fond na spravodlivú transformáciu,³²

25 Nové eurofondy sú spustené – z Programu Slovensko vyhlásime ešte v tomto roku až 138 výziev za 5,8 miliardy eur, eurofondy (gov.sk), Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné na adrese: <https://www.eurofondy.gov.sk/nove-eurofondy-su-spustene-z-programu-slovensko-vyhlasiame-este-v-tomto-roku-az-138-vyziev-za-58-miliardy-eur/>.

26 Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre cieľ 1 (Konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa) politiky súdržnosti EÚ, eurofondy (gov.sk), Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.eurofondy.gov.sk/program-slovensko/monitorovaci-vybor/komisia-pri-monitorovacom-vybore-pre-ciel-1/>.

27 Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre cieľ 2 (Ekologickejšia, nízkouhlíková Európa) politiky súdržnosti EÚ, eurofondy (gov.sk), Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.eurofondy.gov.sk/program-slovensko/monitorovaci-vybor/komisia-pri-monitorovacom-vybore-pre-ciel-2/>.

28 Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre cieľ 3 (Prepojenejšia Európa) politiky súdržnosti EÚ, eurofondy (gov.sk), Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.eurofondy.gov.sk/program-slovensko/monitorovaci-vybor/komisia-pri-monitorovacom-vybore-pre-ciel-3/>.

29 Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre cieľ 4 (Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa vykonávajúca Európsky pilier sociálnych práv) politiky súdržnosti EÚ, eurofondy (gov.sk), Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.eurofondy.gov.sk/program-slovensko/monitorovaci-vybor/komisia-pri-monitorovacom-vybore-pre-ciel-4/>.

30 Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre Integrovaný územný rozvoj a pre cieľ 5 (Európa bližšie k občanom vďaka podpore udržateľného a integrovaného rozvoja všetkých typov území a miestnych iniciatív) politiky súdržnosti EÚ, eurofondy (gov.sk), Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.eurofondy.gov.sk/program-slovensko/monitorovaci-vybor/komisia-pri-monitorovacom-vybore-pre-integrované-uzemne-strategie-a-pre-ciel-5/>.

31 Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre marginalizované rómske komunity, eurofondy (gov.sk), Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.eurofondy.gov.sk/program-slovensko/monitorovaci-vybor/komisia-pri-monitorovacom-vybore-pre-marginalizované-romske-komunity/>.

32 Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre Fond na spravodlivú transformáciu, eurofondy (gov.sk), Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.eurofondy.gov.sk/program-slovensko/monitorovaci-vybor/komisia-pri-monitorovacom-vybore-pre-fond-na-spravodlivu-transformaciju/>.

2.5.1 Prvé zasadnutie Monitorovacieho výboru³³

Prvé zasadnutie Monitorovacieho výboru sa uskutočnilo vo februári 2023 na prerokovanie návrhu Štatútu a návrhu Rokovacieho poriadku Monitorovacieho výboru. Predsedníčka výboru (ministerka investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie) predložila výsledky viacerých pripomienkových konaní k dokumentom. Celkovo bolo doručených 169 pripomienok od 21 organizácií, z ktorých 122 bolo čiastočne alebo úplne akceptovaných a 47 nebolo akceptovaných, ale boli prerokované a vyriešené. Riadiaci orgán predložil pri rešpektovaní princípu zloženia Monitorovacieho výboru a všetkých komisií návrh na zloženie Monitorovacieho výboru v počte spolu 36 členov s hlasovacím právom, z toho 18 zástupcov štátnej správy a 18 členov z radov regionálnych a sociálno-ekonomických partnerov (50 % zástupcov štátu a 50 % regionálnych a sociálno-ekonomických zástupcov), 17 pozorovateľov a 1 tajomníka bez hlasovacieho práva. V súvislosti so zložením členstva a zastúpenia bolo vznesených niekoľko pripomienok. Monitorovací výbor však schválil Štatút a Rokovací poriadok Monitorovacieho výboru tak, ako boli predložené na zasadnutí.

Prezentovaný bol aj návrh Štatútu a Rokovacieho poriadku komisií Monitorovacieho výboru. Z hľadiska fungovania komisií bolo toto zasadnutie kľúčové. V diskusii o Štatúte a návrhu Rokovacieho poriadku Komisie pri Monitorovacom výbere pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre cieľ 1 (Konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa) politiky súdržnosti EÚ bola vznesená kľúčová pripomienka týkajúca sa potreby vyššej miery účasti sociálnych partnerov vo všetkých komisiách, keďže v predloženom návrhu nie sú sociálni partneri zastúpení vo všetkých komisiách. Následne predsedníčka Monitorovacieho výboru navrhla nasledujúci postup – aby sa na prvom zasadnutí Monitorovacieho výboru hlasovalo o predložených dokumentoch a aby predsedovia jednotlivých komisií zohľadnili požiadavku sociálno-ekonomických partnerov pridať do všetkých komisií tripartitných sociálnych partnerov ako riadne hlasujúcich členov a na najbližšom zasadnutí predložili následné zmeny štatútu komisií. Táto požiadavka bola zahrnutá do zápisnice a vzťahovala sa na všetky komisie. Na základe tohto postupu bol schválený štatút a rokovací poriadok všetkých komisií.

Predložený bol aj aktuálny stav riadiacej dokumentácie a informácie o Memorande o spolupráci v oblasti marginalizovaných rómskych komunít (ktoré bolo podpísané v deň stretnutia). Ďalej boli predložené informácie o harmonograme plánovaných výziev. Predsedníčka Monitorovacieho výboru informovala, že v roku 2023 sa očakáva vypísanie 143 výziev v celkovej výške 5,8 miliardy EUR, čo predstavuje viac ako tretinu alokácie na aktuálne programové obdobie. Generálny riaditeľ sekcie Programu Slovensko 2021 – 2027 zdôraznil, že ide o ambiciózný a indikatívny plán, ktorého cieľom je zvýšiť predvídateľnosť výziev pre všetkých partnerov a žiadateľov.

³³Zápisnica z 1. zasadnutia Monitorovacieho výboru pre Program Slovensko 2021 – 2027, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné v slovenskom jazyku na: <https://www.eurofondy.gov.sk/wp-content/uploads/2023/04/zapisnica.pdf>

Na zasadnutí boli predložené aj informácie o implementácii horizontálnej podmienky efektívnej implementácie a uplatňovania UNCRPD a informácie o harmonograme prijímania strategických dokumentov súvisiacich s tematickými základnými podmienkami. Predsedníčka Monitorovacieho výboru v čase zasadnutia potvrdila, že boli splnené všetky základné podmienky s výnimkou dvoch tematických podmienok: „Strategický politický rámec pre systém vzdelávania a odbornej prípravy na všetkých stupňoch“ a „Národný strategický rámec pre sociálne začlenenie a znižovanie chudoby“ (vrátane stratégie bezdomovectva).

3. Úloha vnútroštátnych orgánov s kompetenciou v oblasti ľudských práv pri zabezpečovaní súladu fondov EÚ so základnými právami

3.1 Súlad so základnými právami a Chartou základných práv Európskej únie ako horizontálny princíp

Podľa nariadenia o spoločných ustanoveniach na programové obdobie 2021 – 2027 sú členské štáty povinné pri implementácii fondov dodržiavať **horizontálne princípy**.³⁴

Podľa článku 9 nariadenia tieto horizontálne princípy pozostávajú z povinnosti zabezpečiť, že:

- implementácia fondov je v súlade so základnými právami a Chartou EÚ;
- pri príprave, vykonávaní a monitorovaní programov (ako aj pri podávaní správ o programoch a pri ich hodnotení) sa zohľadňuje a presadzuje rovnosť mužov a žien;
- sú prijaté primerané opatrenia na zabránenie akejkoľvek diskriminácii z dôvodu pohlavia, rasy alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo vierovyznania, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie počas prípravy, vykonávania a monitorovania programov (vrátane podávania správ a hodnotenia). Počas prípravy a vykonávania programov sa zohľadňuje najmä dostupnosť pre osoby so zdravotným postihnutím.
- ciele fondov sa dosahujú v súlade s cieľom podpory udržateľného rozvoja podľa článku 11 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, pričom sa zohľadňujú ciele OSN v oblasti udržateľného rozvoja, Parížska dohoda a zásada „nespôsobovať významnú škodu“.³⁵

3.2 Základné podmienky

V programovom období 2021 – 2027 sa záväzok členských štátov realizovať špecifické ciele posudzuje prostredníctvom splnenia takzvaných základných podmienok. Tieto základné podmienky sú súborom

³⁴ Článok 9, NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2021/1060 z 24. júna 2021, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde, Fonde na spravodlivú transformáciu a Európskom námornom, rybolovnom a akvakultúrnom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl, migráciu a integráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku, dostupné na adrese: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060&from=SK>.

³⁵ Tamže, článok 9.

legislatívnych, strategických a koncepcných podmienok určených na zabezpečenie výsledkovo orientovaného implementačného mechanizmu pre novú politiku súdržnosti. Členské štáty zabezpečia, aby sa základné podmienky plnili a uplatňovali počas celého programového obdobia. Základná podmienka je preto preddefinované nevyhnutné kritérium, ktoré má priamu a bezprostrednú súvislosť, ako aj vplyv na účinné a efektívne dosiahnutie špecifického cieľa. Základné podmienky nahrádzajú ex ante kondicionality, ktoré boli povinné pre jednotlivé členské štáty v programovom období 2014 – 2020.³⁶

V nariadení o spoločných ustanoveniach sa stanovujú základné podmienky pre špecifické ciele vo forme horizontálnych základných podmienok a tematických základných podmienok. Horizontálne základné podmienky uplatniteľné na všetky špecifické ciele a kritériá potrebné na posúdenie ich plnenia sú uvedené v prílohe III k nariadeniu o spoločných ustanoveniach. Tematické základné podmienky sú zahrnuté v prílohe IV k nariadeniu o spoločných ustanoveniach. Tieto podmienky sa vzťahujú na Európsky fond regionálneho rozvoja, Európsky sociálny fond a Kohézny fond.³⁷

Pri príprave programu alebo zavádzaní nového špecifického cieľa v rámci zmeny programu musí členský štát zabezpečiť, že sú splnené základné podmienky spojené s vybraným špecifickým cieľom. Základná podmienka je splnená, ak sú splnené všetky súvisiace kritériá. Členský štát uvedie splnené a nesplnené základné podmienky a poskytne odôvodnenie nesplnenia základnej podmienky. Členský štát zabezpečí, aby sa základné podmienky plnili a dodržiavali počas celého programového obdobia.³⁸

3.2.1 Horizontálne základné podmienky: Účinné uplatňovanie a implementácia Charty EÚ ako horizontálnej základnej podmienky v Programe Slovensko 2021 – 2027 a Implementácia a uplatňovanie UNCRPD v súlade s rozhodnutím Rady 2010/48/ES ako horizontálna základná podmienka v Programe Slovensko 2021 – 2027

Účinné uplatňovanie a implementácia Charty EÚ a Implementácia a uplatňovanie UNCRPD v súlade s rozhodnutím Rady 2010/48/ES ako horizontálna základná podmienka v Programe Slovensko 2021 – 2027 patria medzi štyri horizontálne základné podmienky pre implementáciu fondov EÚ, ako je stanovené v partnerskej dohode medzi Komisiou a Slovenskou republikou. Základné podmienky sú:

1. účinné mechanizmy monitorovania trhu verejného obstarávania,
2. nástroje a kapacita na účinné uplatňovanie pravidiel štátnej pomoci,
3. účinné uplatňovanie a implementácia Charty EÚ,

³⁶ Spôsob uplatnenia základných podmienok pri príprave implementačného mechanizmu politiky súdržnosti EÚ po roku 2020 v podmienkach Slovenskej republiky, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2018/11/Zakladne-podmienky.pdf>.

³⁷ Článok 15, NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2021/1060 z 24. júna 2021, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde, Fonde na spravodlivú transformáciu a Európskom námornom, rybolovnom a akvakultúrnom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl, migráciu a integráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku, dostupné na adrese: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060&from=SK>.

³⁸ Tamže, článok 15.

4. implementácia a uplatňovanie UNCRRPD v súlade s rozhodnutím Rady 2010/48/ES.³⁹

Súlady s princípom účinného uplatňovania a implementácie Charty EÚ sa posudzuje prostredníctvom zabezpečenia nasledujúcich kritérií:

1. Opatrenia na zabezpečenie súladu programov podporovaných z fondov a ich vykonanie s príslušnými ustanoveniami Charty EÚ.
2. Mechanizmy podávania správ monitorovaciemu výboru týkajúcich sa prípadov nesúladu operácií podporovaných z fondov s Chartou EÚ a sťažností týkajúcich sa Charty EÚ predložených v súlade s opatreniami prijatými podľa článku 69 ods. 7 nariadenia o spoločných ustanoveniach.

Vedúcim orgánom (gestorom) zodpovedným za plnenie týchto kritérií je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.⁴⁰

Súlady s princípom účinného uplatňovania a implementácie UNCRRPD v súlade s rozhodnutím Rady 2010/48/ES sa posudzuje prostredníctvom zabezpečenia nasledujúcich kritérií:

1. Merateľné ciele, zber údajov a mechanizmy monitorovania.
2. Opatrenia na zabezpečenie toho, aby bola politika v oblasti prístupnosti, právne predpisy a normy riadne zohľadnené pri príprave a vykonávaní programov.

Vedúcim orgánom (gestorom) zodpovedným za plnenie týchto kritérií, ako aj za súlad základnej podmienky s princípom účinného uplatňovania a implementácie Charty EÚ je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.⁴¹

2.1. Základný mechanizmus na zabezpečenie dodržiavania Horizontálnych princípov v Programovom období 2021 – 2027 a horizontálnych základných podmienok Účinné uplatňovanie a implementácia Charty základných práv Európskej únie a Implementácia a uplatňovanie Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCRRPD) v súlade s rozhodnutím Rady 2010/48/ES

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky vypracovalo na účely monitorovania Základný mechanizmus na zabezpečenie dodržiavania Horizontálnych princípov v Programovom období 2021 – 2027 a horizontálnych základných podmienok Účinné uplatňovanie a implementácia Charty základných práv Európskej únie a Implementácia a uplatňovanie Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCRRPD) v súlade s rozhodnutím Rady 2010/48/ES (ďalej len „základný mechanizmus“). Základný mechanizmus bol prijatý 26. októbra 2022 vo forme uznesenia vlády.⁴²

³⁹ Program Slovensko, s. 498, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/esf/op-slovensko/programme-slovakia.pdf>.

⁴⁰ Horizontálne základné podmienky, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné v slovenskom jazyku na: https://www.eurofondy.gov.sk/wp-content/uploads/2022/11/Z%C3%A1kladn%C3%A9-podmienky_horizont%C3%A1lne.pdf.

⁴¹ Tamže.

⁴² Uznesenie vlády č. 668/2022 k návrhu Základného mechanizmu na zabezpečenie dodržiavania Horizontálnych princípov v Programovom období 2021 – 2027 a základných horizontálnych podmienok Účinné uplatňovanie a implementácia Charty základných práv Európskej únie a Implementácia a uplatňovanie Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCRRPD) v súlade s rozhodnutím Rady 2010/48/ES, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution/20462/1>.

Podľa základného mechanizmu sú všetky orgány zapojené do procesu implementácie fondov EÚ povinné zabezpečovať a vykonávať všetky opatrenia potrebné na implementáciu Charty EÚ. V zmysle partnerskej dohody bude za účelom zabezpečenia súladu operácií podporovaných z fondov EÚ s Chartou EÚ (ako aj UNCRPD) mechanizmus riadenia, koordinácie, implementácie, hodnotenia a kontroly horizontálnych princípov pre oblasť základných práv, nediskriminácie, rovnosti mužov a žien a ochrany osôb so zdravotným postihnutím koordinovaný na národnej úrovni. Touto úlohou je poverené Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky prostredníctvom vecne príslušného útvaru – **Odbor horizontálnych princípov ako gestor horizontálnych princípov**. Zástupcovia tohto odboru sú povinnými členmi Monitorovacieho výboru.⁴³

Úlohou gestora horizontálnych princípov je rokovať o spôsobe uplatňovania horizontálnych princípov s riadiacim orgánom alebo sprostredkovateľskými orgánmi s cieľom identifikovať relevantné operácie, opatrenia a aktivity s dôrazom na cieľové skupiny. Gestor horizontálnych princípov je okrem toho zodpovedný za metodické usmerňovanie subjektov zapojených do procesu implementácie fondov EÚ a zároveň bude môcť vstupovať do procesov implementácie, monitorovania, hodnotenia a kontroly za účelom zabezpečenia správnej implementácie a dodržiavania horizontálnych princípov v spolupráci s riadiacim orgánom a sprostredkovateľskými orgánmi.⁴⁴

Pri tvorbe návrhu základného mechanizmu gestor horizontálnych princípov úzko spolupracoval a komunikoval so všetkými relevantnými partnermi z ostatných ústredných orgánov štátnej správy, ako aj mimovládnych organizácií, nadácií a občianskych združení.⁴⁵

3.2.2 Gestor horizontálnych princípov na národnej úrovni – riadenie a implementácia v rámci základného mechanizmu⁴⁶

Gestor horizontálnych princípov má v oblasti riadenia a implementácie v programovom období 2021 – 2027 vypracovať konkrétne postupy implementácie horizontálnych princípov. V postupoch sa zohľadnia príslušné skúsenosti z predchádzajúceho programového obdobia. Podľa základného mechanizmu *„horizontálne princípy zamerané na odstraňovanie nerovností a presadzovanie rovnosti žien a mužov, ako aj na boj proti diskriminácii na základe pohlavia, rasy alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie sa budú dodržiavať pri implementácii fondov EÚ berúc do úvahy Chartu EÚ a povinnosti vyplývajúce z Dohovoru OSN*

⁴³ Základný mechanizmus, dostupný v slovenskom jazyku na adrese: <https://horizontalneprincipy.gov.sk/wp-content/uploads/2022/11/Zakladny-mechanizmus-uplatnovania-HP-v-PO-2021-2027.pdf?csrt=16614460384458508037>.

⁴⁴ Tamže.

⁴⁵ Informácie poskytnuté na žiadosť strediska 10. mája 2023.

⁴⁶ Základný mechanizmus, dostupný v slovenskom jazyku na adrese: <https://horizontalneprincipy.gov.sk/wp-content/uploads/2022/11/Zakladny-mechanizmus-uplatnovania-HP-v-PO-2021-2027.pdf?csrt=16614460384458508037>.

*a zabezpečenia prístupnosti v súlade s jeho článkom 9 a v súlade s právom Únie, ktorým sa harmonizujú požiadavky na prístupnosť výrobkov a služieb.*⁴⁷

Poskytovateľ (riadiaci orgán, sprostredkovateľský orgán, iný orgán implementujúci fondy EÚ) určí záväzný spôsob implementácie horizontálnych princípov. Spôsob uplatňovania bude následne zahrnutý do programových, riadiacich a iných relevantných dokumentov na programové obdobie 2021 – 2027. Subjekty zodpovedné za implementáciu fondov EÚ zavedú do implementačných postupov konkrétne opatrenia na zabezpečenie účinnej a efektívnej implementácie horizontálnych princípov spolu s mechanizmom ich monitorovania a kontroly. Tieto postupy sa majú stanoviť v spolupráci s gestorom horizontálnych princípov.

Gestor horizontálnych princípov bude vykonávať metodické usmerňovanie subjektov zapojených do procesov implementácie fondov EÚ o uplatňovaní horizontálnych princípov. Informácie o implementácii horizontálnych princípov a o konkrétnych kompetenciách a povinnostiach budú uvedené v riadiacej dokumentácii na úrovni riadiaceho orgánu, ako aj na úrovni jednotlivých sprostredkovateľských orgánov. Pri implementácii horizontálnych princípov a metodickom a odbornom usmerňovaní subjektov zapojených do procesov implementácie fondov EÚ, ako aj pri informovaní žiadateľov a prijímateľov, budú zo strany gestora horizontálnych princípov zdôrazňované najmä tie články Charty EÚ, ako aj článok 9 Dohovoru OSN, ktoré sa budú najviac vzťahovať na plánované intervencie, aktivity, cieľové skupiny či okolnosti, ktoré by mohli počas implementácie projektov nastať. Gestor horizontálnych princípov bude upozorňovať na povinnosť prijatia takých opatrení, aby nedošlo k porušovaniu článkov Charty EÚ a Dohovoru OSN v implementovaných projektoch.

Subjekty zapojené do procesu implementácie fondov EÚ, ako aj riadiaci orgán a sprostredkovateľské orgány, určia minimálne jednu kontaktnú osobu pre spoluprácu s gestorom horizontálnych princípov. Kontaktná osoba bude zodpovedná za nastavovanie potrebných procesov pre implementáciu horizontálnych princípov, koordinovanie a správne uplatňovanie horizontálnych princípov v rámci jednotlivých procesov, komunikáciu s gestorom horizontálnych princípov, monitorovanie, evidenciu požadovaných údajov a pod. Gestor horizontálnych princípov bude zabezpečovať aj kontinuálny systém vzdelávania a odbornej prípravy riadiaceho orgánu, sprostredkovateľských orgánov a ďalších subjektov zapojených do riadenia, koordinácie, implementácie, hodnotenia, monitorovania a kontroly v oblasti horizontálnych princípov.

Poskytovateľ bude okrem toho spolupracovať s gestorom horizontálnych princípov pri príprave výzvy na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok za účelom definovania podmienok poskytnutia príspevku tak, aby boli projekty implementované z fondov EÚ v súlade s Chartou EÚ a UNCRPD. Gestor

⁴⁷ Uznesenie vlády č. 668/2022 k návrhu Základného mechanizmu na zabezpečenie dodržiavania Horizontálnych princípov v Programovom období 2021 – 2027 a základných horizontálnych podmienok Účinné uplatňovanie a implementácia Charty základných práv Európskej únie a Implementácia a uplatňovanie Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCRPD) v súlade s rozhodnutím Rady 2010/48/ES, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution/20462/1>

horizontálnych princípov tak definuje požiadavku na deklarovanie spôsobu zabezpečenia dodržiavania Charty EÚ a UNCRPD už v rámci prípravy výzvy na prekladanie žiadostí. Konkrétne požiadavky budú po vzájomnej dohode gestora horizontálnych princípov a riadiaceho orgánu alebo sprostredkovateľských orgánov formulované podľa zamerania výzvy. Informácie uvedené žiadateľom v Žiadosti o nenávratný finančný príspevok budú následne slúžiť na účely posúdenia súladu predkladaného projektu s horizontálnymi princípmi. Žiadateľ bude zároveň deklarovať súlad predkladaného projektu s horizontálnymi princípmi v Čestnom vyhlásení žiadateľa.

S cieľom informovať žiadateľov/prijímateľov o povinnosti a spôsobe uplatňovania a dodržiavania horizontálnych princípov a o súvisiacich konkrétnych podmienkach uskutoční zamestnanec poskytovateľa vyškolený gestorom horizontálnych princípov alebo samotný gestor horizontálnych princípov informačné semináre. Uvedené informácie sa poskytnú aj prostredníctvom „všeobecnej informácie k predkladaniu a schvaľovaniu žiadosti o poskytnutie NFP“. Povinnosť prijímateľa nenávratného finančného príspevku dodržiavať horizontálne princípy počas realizácie projektu, ako aj počas stanovenej doby udržateľnosti, bude zadefinovaná v zmluve o poskytnutí nenávratného finančného príspevku.

3.2.3 Gestor horizontálnych princípov na národnej úrovni – hodnotenie v rámci základného mechanizmu⁴⁸

Horizontálne podmienky budú implementované ako **diskvalifikačné kritérium**, ktoré sa bude uplatňovať najneskôr v procese konania o žiadosti o nenávratný finančný príspevok. Ak sa preukáže nesúlad s horizontálnymi princípmi, posúdenie súladu žiadosti o nenávratný finančný príspevok s horizontálnymi princípmi sa vykoná po vzájomnej dohode gestora horizontálnych princípov a riadiaceho orgánu alebo sprostredkovateľského orgánu, okrem vopred určených prípadov, v ktorých sa posúdenie diskvalifikačného kritéria uskutoční v rámci:

- ex ante posúdenia jednotlivých oprávnených aktivít Programu Slovensko 2021 – 2027, prípadne v procese prípravy výziev na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok,
- administratívneho overovania žiadosti o nenávratný finančný príspevok osobami vyškolenými gestorom horizontálnych princípov.

V prípade, že dané diskvalifikačné kritérium bude hodnotené vo forme osobitného hodnotiaceho kritéria, hodnotenie bude vykonávané odbornými hodnotiteľmi, ktorí budú vyškolení gestorom horizontálnych princípov. Informácie o postupe posudzovania súladu žiadosti o nenávratný finančný príspevok s horizontálnymi princípmi budú uvádzané aj v príručke pre hodnotiteľa.

Dodržiavanie horizontálnych princípov je potrebné skontrolovať a nastaviť na začiatku celého procesu, t. j. pri zámere projektu/výzve. Pokiaľ ide o požiadavku na odborné posúdenie plánovania projektu alebo

⁴⁸ Základný mechanizmus, dostupný v slovenskom jazyku na adrese: <https://horizontalnepriincipy.gov.sk/wp-content/uploads/2022/11/Zakladny-mechanizmus-uplatnovania-HP-v-PO-2021-2027.pdf?csrt=16614460384458508037>.

zámeru, gestor horizontálnych princípov má dlhoročné teoretické a praktické skúsenosti a znalosti v danej oblasti, ktoré mu umožňujú správne posúdiť a identifikovať dotknuté články Charty EÚ, na základe európskych právnych predpisov, metodických usmernení a výkladových dokumentov k Charte EÚ.

Hlavnou úlohou gestora horizontálnych princípov nie je posudzovať vplyv (priamy alebo nepriamy) projektu na ľudské práva v procese implementácie. Úlohou gestora horizontálnych princípov je nastaviť procesy vyplácania finančných prostriedkov tak, aby boli v súlade s Chartou EÚ a článkom 9 UNCRPD. Všetky projekty preto musia byť v súlade s horizontálnymi princípmi. Súlad projektov s horizontálnymi princípmi musí byť súčasťou každej výzvy. Za predpokladu, že súlad s horizontálnymi princípmi je diskvalifikačným kritériom, ak gestor horizontálnych princípov vydá nesúhlasné stanovisko, projekt nepostúpi ďalej v schvaľovacom procese.

Gestor horizontálnych princípov vymedzí podľa cieľových skupín a aktivít tzv. iné údaje, ktoré sú príjemcovia povinní vyplňať v monitorovacích správach. Prostredníctvom nich sa zabezpečuje monitorovanie horizontálnych princípov na konkrétnych projektoch. Medzi hodnotené ukazovatele patria:

- počet novovytvorených pracovných miest,
- počet novovytvorených pracovných miest obsadených dlhodobo nezamestnanými osobami,
- počet novovytvorených pracovných miest pre mladých ľudí (do 25 rokov),
- počet nástrojov prístupnosti pre osoby so zdravotným postihnutím,
- počet pracujúcich žien nad 54 rokov,
- počet pracovníkov patriacich k etnickým, národnostným, rasovým menšinám,
- počet novovytvorených pracovných miest obsadených štátnymi príslušníkmi tretích krajín,
- počet opatrení na zosúladenie osobného a pracovného života realizovaných v rámci projektu,
- počet novovytvorených pracovných miest obsadených marginalizovanými rómskymi komunitami.

Pre všetky uvedené skupiny občanov sa v každom projekte sleduje, či dostali príležitosť zúčastniť sa na projekte, výsledkom čoho je zabezpečenie podpory určitých ľudských práv.

V rámci jednotlivých operačných programov pri pripomienkovaní projektov gestor horizontálnych princípov podľa cieľových skupín a aktivít stanovuje ostatné údaje na zabezpečenie monitorovania horizontálnych princípov na konkrétnych projektoch. Prijímatelia sú povinní tieto údaje vyplniť v monitorovacích správach. V novom programovom období sa bude tento aspekt sledovať z hľadiska súladu s Chartou EÚ prostredníctvom stanovených aktivít a cieľových skupín.⁴⁹

⁴⁹ Informácie poskytnuté na žiadosť strediska 10. mája 2023.

3.2.4 Gestor horizontálnych princípov na národnej úrovni – monitorovanie v rámci základného mechanizmu⁵⁰

Gestor horizontálnych princípov bude v spolupráci s poskytovateľom monitorovať súlad implementovaných projektov s horizontálnymi princípmi. Riadiaci orgán a sprostredkovateľské orgány budú spolupracovať s gestorm horizontálnych princípov na zadefinovaní spôsobu a formy monitorovania dodržiavania horizontálnych princípov na úrovni projektov, ako aj na následnom zbere údajov potrebných na vyhodnocovanie príspevku k napĺňaniu horizontálnych princípov. Konkrétne kroky monitorovania budú uvedené v riadiacej dokumentácii pre programové obdobie 2021 – 2027.

Je zavedených niekoľko mechanizmov na zabezpečenie toho, aby každá výzva na predkladanie návrhov obsahovala kvalifikovaný odkaz na potrebu dodržiavať Chartu EÚ a článok 9 UNCRPD. Gestor horizontálnych princípov v programovom období 2021 – 2027 v rámci každého operačného programu posúdi v návrhoch projektov alebo vo výzvach na predkladanie návrhov súlad s aktuálnymi horizontálnymi princípmi – rešpektovanie základných práv a súlad s Chartou EÚ, pri zohľadnení a presadzovaní rovnosti medzi mužmi a ženami, uplatňovaní a presadzovaní rodovej rovnosti, zabraňovaní akejkoľvek diskriminácii a zohľadnení najmä prístupnosti pre osoby so zdravotným postihnutím.⁵¹

Jedným z kritérií na splnenie horizontálnych princípov v programovom období 2021 – 2027 a zaradené aj ako hodnotiace kritérium základných podmienok v gescii Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky je požiadavka na prijatie opatrení na predkladanie správ monitorovaciemu výboru alebo jednotlivým pracovným skupinám monitorovacieho výboru o prípadoch nesúladu operácií podporovaných z fondov s Chartou EÚ a UNCRPD a sťažností týkajúcich sa Charty EÚ a UNCRPD predložených v súlade s opatreniami podľa článku 69 ods. 7 všeobecného nariadenia. Gestor horizontálnych princípov bude mať zastúpenie v rámci pracovných skupín a podvýborov, pri príprave všetkých dokumentov na programovej a projektovej úrovni s cieľom zabezpečiť správne a včasné zapracovanie potrebných aspektov implementácie, monitorovania, hodnotenia a kontroly horizontálnych princípov.

Gestor horizontálnych princípov bude viesť evidenciu zistených prípadov nesúladu s Chartou EÚ a UNCRPD a sťažnosťami týkajúcich sa Charty EÚ a UNCRPD. Uvedené informácie bude pravidelne predkladať monitorovaciemu výboru v súlade s opatreniami podľa článku 69 ods. 7 všeobecného nariadenia. Gestor horizontálnych princípov zriadi aj e-mailovú schránku na zber sťažností. Prijaté sťažnosti následne postúpi riadiacemu orgánu alebo ich vybaví informovaním sťažovateľa o možnosti obrátenia sa na iné príslušné inštitúcie. V prípade sťažností prijatých gestorm horizontálnych princípov budú informácie o spôsobe vybavenia týchto sťažností každoročne zasielané monitorovaciemu výboru.

50 Základný mechanizmus, dostupný v slovenskom jazyku na adrese: <https://horizontalneprincipy.gov.sk/wp-content/uploads/2022/11/Zakladny-mechanizmus-uplatnovania-HP-v-PO-2021-2027.pdf?csrt=16614460384458508037>.

⁵¹ Informácie poskytnuté na žiadosť strediska 10. mája 2023.

Aktuálne je na webovej stránke www.horizontalneprincipy.gov.sk v časti „Podnety a sťažnosti“ uvedená e-mailová adresa na sledovanie nedostatkov a problémov v projektoch podporovaných z fondov EÚ v súvislosti s nedodržiavaním horizontálnych princípov v aktivitách predmetných projektov. Ak verejnosť vie o projekte financovanom EÚ, ktorý akýmkoľvek spôsobom porušuje horizontálne princípy, môže svoju sťažnosť zaslať e-mailom. Tretie strany, ktoré nie sú súčasťou projektu, majú takisto možnosť podať takúto sťažnosť. K máju 2023 však neexistuje databáza subjektov, ktoré konali v rozpore s horizontálnymi princípmi.⁵²

Svoje podnety a sťažnosti týkajúce sa možného porušovania Charty EÚ a UNCPRD môžu občania adresovať gestorovi horizontálnych princípov a tiež orgánom nezávislým od orgánov verejnej a štátnej správy, akými sú napríklad Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, Úrad komisára pre deti, Verejný ochranca práv a stredisko. Ak sa zistí, že podnet porušuje právne predpisy, uvedené nezávislé orgány alebo riadiaci orgán môžu prijať primerané opatrenia alebo podnet postúpiť miestne príslušnej prokuratúre.

Na proces poskytovania príspevkov sa vzťahuje zákon o príspevkoch z fondov EÚ, ako aj zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov. Proti rozhodnutiu o žiadosti o nenávratný finančný príspevok sa možno odvolať. Rozhodnutia riadiaceho orgánu možno napadnúť na súde. Problémy s uplatňovaním Charty EÚ a UNCPRD je možné riešiť formou sťažností podľa zákona č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach v znení neskorších predpisov.

Systém monitorovania horizontálnych princípov bude podrobnejšie rozpracovaný v riadiacej dokumentácii na programové obdobie 2021 – 2027. Do mája 2023 ešte nebola zverejnená.

3.2.5 Gestor horizontálnych princípov na národnej úrovni – kontrola v rámci základného mechanizmu⁵³

Kontrolná činnosť súladu implementovaných projektov s horizontálnymi princípmi bude realizovaná v rámci zvyčajnej kontroly vykonávanej poskytovateľom. Subjekty zodpovedné za vykonávanie kontroly budú vyškolení gestorom horizontálnych princípov na výkon kontroly prostredníctvom e-learningového kurzu, ktorý bude k dispozícii pre všetkých relevantných zamestnancov. Táto kontrola môže byť vykonaná v akejkoľvek fáze implementácie projektu.

V prípade zistenia nesúladu implementácie projektu s horizontálnymi princípmi bude poskytovateľ kontaktovať gestora horizontálnych princípov za účelom preskúmania zistenia, jeho potvrdenia alebo zamietnutia a konzultovania možnosti nápravy alebo vyvodenia sankcií, keďže v rámci fondov EÚ nie je

⁵² Tamže.

⁵³ Základný mechanizmus, dostupný v slovenskom jazyku na adrese: <https://horizontalneprincipy.gov.sk/wp-content/uploads/2022/11/Zakladny-mechanizmus-uplatnovania-HP-v-PO-2021-2027.pdf?csrt=16614460384458508037>.

možné podporovať akcie prispievajúce k akejkoľvek forme segregácie a diskriminácie. Zároveň gestor horizontálnych princípov bude oprávnený sa po dohode s poskytovateľom zúčastniť vykonávanej kontroly alebo priamo vykonať kontrolu.

Dodržiavanie horizontálnych princípov pri implementácii projektu sa preveruje prostredníctvom inšpekcií na mieste. V prípade zistenia porušenia implementácie horizontálnych princípov gestor horizontálnych princípov zašle sťažnosť riadiacemu orgánu na ďalšie riešenie. V prípade nedodržania horizontálnych princípov bude poskytovateľ kontaktovať gestora horizontálnych princípov za účelom preskúmania zistenia, jeho potvrdenia/zamietnutia a konzultácie o možnosti nápravy alebo vyvodenia sankcií voči prijímateľovi pri preukázanom porušení horizontálnych princípov, keďže v rámci fondov nie je možné podporovať akcie prispievajúce k akejkoľvek forme diskriminácie. Gestor horizontálnych princípov alebo ním poverená osoba bude po dohode s poskytovateľom oprávnená zúčastniť sa vykonávanej kontroly alebo vykonávať kontrolu dodržiavania horizontálnych princípov.⁵⁴

3.2.6 Gestor horizontálnych princípov na národnej úrovni – informovanie a komunikácia v rámci základného mechanizmu⁵⁵

Gestor horizontálnych princípov bude zabezpečovať informovanie verejnosti o uplatňovaní horizontálnych princípov v programovom období 2021 – 2027, pričom bude úzko spolupracovať s Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie v rámci stanovených informačných a komunikačných aktivít:

- súčinnosť pri vypracovaní komunikačného plánu Ministerstvu investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky,
- zabezpečenie všeobecnej informovanosti o cieľoch, obsahu, monitorovaní a hodnotení horizontálnych princípov a o dosiahnutom pokroku,
- organizovanie seminárov a workshopov o horizontálnych princípoch pre širšiu odbornú verejnosť,
- priebežné hodnotenie efektívnosti komunikačných aktivít,
- ročné podávanie správ,
- pravidelné aktualizovanie informácií zverejnených na webovej stránke.

3.2.7 Legislatívny proces prijatia základného mechanizmu (LP/2022/504)

Stredisko zasiahlo do legislatívneho procesu prijatia základného mechanizmu prostredníctvom medzirezortného pripomienkového konania. V navrhovanom znení obsahovala časť o kontrole vykonávanej gestorom horizontálnych princípov, najmä možnosti podať sťažnosť orgánom nezávislým

⁵⁴ Informácie poskytnuté na žiadosť strediska 10. mája 2023.

⁵⁵ Základný mechanizmus, dostupný v slovenskom jazyku na adrese: <https://horizontalneprincipy.gov.sk/wp-content/uploads/2022/11/Zakladny-mechanizmus-uplatnovania-HP-v-PO-2021-2027.pdf?csrt=16614460384458508037>.

od orgánov verejnej a štátnej správy, len Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, Úrad komisára pre deti a Verejného ochrancu práv. Stredisko tak chýbalo pri týchto nezávislých orgánoch.⁵⁶

Stredisko preto predložilo pripomienku, v ktorej argumentovalo, že ako národná inštitúcia pre ľudské práva zriadená zákonom č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva a orgán pre rovnosť zriadený podľa zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) je stredisko nezávislým orgánom od orgánov verejnej a štátnej správy. Stredisko z titulu svojho mandátu národnej inštitúcie pre ľudské práva a orgánu pre rovnosť plní široké spektrum úloh v oblasti ochrany a presadzovania ľudských práv a základných slobôd, vrátane zásady rovnakého zaobchádzania. Stredisko tak požiadalo o pridanie k už zaradeným subjektom (Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, Úrad komisára pre deti a Verejný ochranca práv). **Pripomienka bola akceptovaná.**

3.2.8 Memorandum o spolupráci s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR a stredisko spolupracujú pri realizácii ľudských práv a slobôd podľa Memoranda o ľudských právach a rešpektovaní horizontálnych princípov podpísaného medzi Odborom horizontálnych princípov na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR a strediskom. Spolupráca je zameraná na poradenskú a vzdelávaciu činnosť v oblasti uplatňovania ľudských práv a slobôd, dodržiavania Ústavy SR s dôrazom na rovnaké zaobchádzanie, ochranu pred diskrimináciou, zabezpečovanie prístupnosti v súlade s článkom 9 UNCRPD a s Chartou EÚ. Obe strany sa zamerajú na dodržiavanie horizontálnych princípov pri implementácii fondov v programovom období 2021 – 2027.⁵⁷

3.3 Úloha Odboru horizontálnych princípov Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR pri zabezpečovaní dodržiavania základných práv pri implementácii fondov EÚ

Stredisko si dňa 23. februára 2023 dohodlo stretnutie so zástupcami Odboru horizontálnych princípov s cieľom prediskutovať problematiku dodržiavania základných práv a slobôd pri implementácii fondov EÚ v programovom období 2021 – 2027. Ako už bolo uvedené, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR prostredníctvom svojho vecne príslušného Odboru horizontálnych princípov ako gestora horizontálnych princípov bolo poverené kompetenciou zabezpečovať súlad fondov EÚ s horizontálnymi princípmi, ako aj horizontálnymi základnými podmienkami:

- účinné uplatňovanie a implementácia Charty EÚ,

⁵⁶ Legislatívny proces LP/2022/504, dostupný v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2022-504>.

⁵⁷ Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR a Slovenské národné stredisko pre ľudské práva podpísali Memorandum o spolupráci, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.teraz.sk/ekonomika/mpsvr-a-snslp-podpisali-memorandum-o-s/585196-clanok.html>.

- implementácia a uplatňovanie UNCRRPD v súlade s rozhodnutím Rady 2010/48/ES.⁵⁸

Odbor horizontálnych princípov ako gestor horizontálnych princípov má v súčasnosti spolu s vedúcim odborom pätnásť zamestnancov. Sedem zamestnancov je zaradených do oddelenia implementácie projektov fondov EÚ, štyria do oddelenia metodiky a traja sú zaradení priamo na projekty. Počas odborného rozhovoru so zástupcami odboru odbor informoval, že pokiaľ ide o zamestnancov, pracujú na tzv. kumulatívnych neštandardizovaných pozíciách, čo znamená, že sú poverení úlohami v celom spektre implementácie fondov EÚ prostredníctvom implementačných projektov. Odbor sa tejto problematike venuje od roku 2014, kedy bola vytvorená funkcia gestora, keďže Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR v zmysle zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy je ústredným orgánom štátnej správy pre rodovú rovnosť a rovnosť príležitostí a koordináciu štátnej politiky v tejto oblasti. Kým hlavným zodpovedným subjektom je minister práce, sociálnych vecí a rodiny SR, výkonným orgánom je Odbor horizontálnych princípov. Odbor horizontálnych princípov je horizontálnym orgánom pre fondy EÚ.

Počas odborného rozhovoru zástupcovia odboru identifikovali tieto nevyriešené výzvy:

- financovanie odbornej pomoci rozdeľuje Slovenská republika nezávisle a bez ohľadu na Európsku komisiu – kvôli financovaniu by mala byť zrušená polovica pozícií s nedostatkom ľudských zdrojov;
- prostriedky z predchádzajúceho programového obdobia sa stále realizujú, pričom výzvy by mali byť vyhlásené už v novom programovom období. V dôsledku toho na implementácii prostriedkov v oboch programových obdobiach kumulatívne pracujú tie isté ľudské zdroje;
- riadiaca dokumentácia ešte nebola prijatá;
- zatiaľ bol prijatý iba Základný mechanizmus (analyzovaný vyššie) – podrobnejší implementačný mechanizmus má byť prijatý v priebehu niekoľkých nasledujúcich mesiacov.

Odbor horizontálnych princípov prezentoval, že aktívne pracuje na tom, aby bola implementácia fondov EÚ v súlade s horizontálnymi princípmi, a to nasledovnými aktivitami:

- vytvorenie e-learningových kurzov za posledné mesiace, elektronické vzdelávanie bolo zabezpečené pre administratívne kapacity pracujúce s fondmi EÚ;
- šírenie informácií – odbor vyvíja nástroje, ktoré sa zameriavajú na transparentnosť a jednoduchý prístup k informáciám, ako je zverejňovanie často kladených otázok alebo kontrolných zoznamov na oficiálnej webovej stránke;
- vytvorenie osobitnej e-mailovej schránky na podávanie sťažností jednotlivcami;
- kontrola dodržiavania princípov – dodržiavanie horizontálnych princípov je monitorované počas celého procesu implementácie, počnúc vyhlásením výzvy. V prípade porušenia sa ako diskvalifikačné kritérium uplatňuje kritérium súladu s horizontálnymi princípmi.

⁵⁸ Program Slovensko, s. 498, dostupné na adrese: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/esf/op-slovensko/programme-slovakia.pdf>.

3.4 Úloha Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky pri zabezpečovaní dodržiavania základných práv pri implementácii fondov EÚ

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky predstavuje riadiaci orgán pre Program Slovensko 2021 – 2027, ako aj centrálny koordinačný orgán pre implementáciu všetkých programov v novom programovom období. Úloha koordinačného orgánu siaha do predchádzajúceho programového obdobia, ktoré bolo charakterizované existenciou viacerých programov a úlohou Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie bola ich koordinácia na národnej úrovni. Bolo oznámené, že neexistuje žiadna určená osoba zodpovedná za monitorovanie dodržiavania charty EÚ. Pokiaľ ide o odbornú prípravu, ešte nezískali odbornú prípravu výslovne zameranú na Chartu EÚ, ale len na všeobecnej úrovni. Pri vývoji mechanizmov boli zapojení do pripomienkového konania k príprave základného mechanizmu. Stredisku bolo oznámené, že riadiaca dokumentácia z hľadiska informácií z Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie by mala byť kompletná. Riadiaca dokumentácia sa môže počas implementácie meniť podľa skúseností a potrieb, ktoré sa vyskytnú – nie je pevne stanovená. Súčasťou riadiacej dokumentácie sú dokumenty dostupné na stránke [eurofondy.gov.sk](https://www.eurofondy.gov.sk), najmä:

Všeobecné metodické dokumenty:

- Rámec implementácie fondov (18. novembra 2022),
- Príručka k oprávnenosti výdavkov (18. novembra 2022),
- Všeobecná informácia k predkladaniu a schvaľovaniu ŽoNFP (18. novembra 2022),
- Príručka pre žiadateľov/prijímateľov k procesu a kontrole verejného obstarávania/obstarávania (22. decembra 2022),
- Vzor Zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku (22. decembra 2022),
- Vzor Manuálu procedúr riadiaceho orgánu (7. marca 2023).

Metodické dokumenty špecifické pre Program Slovensko 2021 – 2027:

- Jednotný metodický dokument tvorby merateľných ukazovateľov a dimenzií intervencií (26. januára 2023),
- Formulár zámeru národného projektu (12. mája 2023).⁵⁹

Aktuálne sa Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie vyjadrilo, že zatiaľ nie je schopné identifikovať výzvy v novom programovom období, keďže implementácia nového programového obdobia je v počiatočnom štádiu, výzvy na čerpanie prostriedkov z Programu Slovensko 2021 – 2027 ešte neboli zverejnené. Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie vo všeobecnosti označilo dosiahnutie synergií na zabránenie dvojitému vyplácaniu prostriedkov EÚ na tie isté výdavky ako výzvu. Samotná príprava programu bola v minulosti výzvou, keďže prebiehala v kritickom období, ktoré bolo ovplyvnené mnohými vonkajšími faktormi, ako je pandémia Covid-19, vojna

⁵⁹ Metodické dokumenty, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné v slovenskom jazyku na: <https://www.eurofondy.gov.sk/dokumenty-a-publikacie/metodicke-dokumenty/index.html>.

na Ukrajinu či energetická kríza. Nová politika súdržnosti zároveň stanovila nové kritériá. V súčasnosti predstavuje problém aj nestabilita vo vládných štruktúrach. Fondy EÚ v rámci starého programového obdobia sa majú implementovať do konca roka 2023. Zamestnanci, ktorí sú zmluvnení, by mali plynulo pokračovať v ďalšom (t. j. aktuálnom) programovom období.

Pokiaľ ide o mechanizmus súladu, jeho podstatou je predchádzanie sankciám. Riadiaci orgán má pôsobiť preventívne, pretože vždy treba rešpektovať dodržiavanie základných horizontálnych podmienok. V prípade nedostatkov je primárnym postupom výzva na nápravu. Prevencia na národnej úrovni je dôležitá, keďže porušenia môžu viesť k pozastaveniu platieb Slovenskej republiky. Program však môže naďalej bežať. Dohľad nad dodržiavaním horizontálnych podmienok súvisiacich s ľudskými právami je primárne zverený gestorovi horizontálnych princípov. Podľa skúseností Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie prichádza v reakcii na výzvu viac ako 500 projektov, čo si vyžaduje rozsiahlu úroveň kontroly. Neustále monitorovanie je preto kľúčové z hľadiska dohľadu, a preto bol zavedený systém koordinácie medzi rôznymi implementačnými orgánmi, ktorý vytvoril mechanizmy podávania správ.

3.5 Úloha Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity pri zabezpečovaní dodržiavania základných práv pri implementácii fondov EÚ

Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity pôsobí v aktuálnom programovom období ako jeden z desiatich sprostredkovateľských orgánov. Podpora marginalizovaných rómskych komunít je súčasťou Priority 4 Programu Slovensko 2021 – 2027 Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa. Na túto prioritu je vyčlenená suma 3 251 604 336 EUR. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky pôsobia ako sprostredkovateľské orgány pre prioritu Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa okrem Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity.⁶⁰

Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity je podľa svojho štatútu poradným orgánom vlády SR pre problematiku rómskych komunít v SR. Plní úlohy zamerané na riešenie záležitostí rómskych komunít a realizuje systémové opatrenia na zlepšenie postavenia a ich integráciu do spoločnosti, osobitne v oblasti tvorby, realizácie a koordinácie efektívnejších politík a realizácie systémových opatrení, zameraných na prevenciu sociálneho vylúčenia rómskych komunít a podporu ich začleňovania do spoločnosti. Splnomocnenec pri plnení úloh sprostredkovateľského orgánu v oblasti podpory inklúzie marginalizovaných rómskych komunít v programovom období 2021 – 2027 má postavenie štatutárneho orgánu úradu vlády, vrátane finančného riadenia a finančnej kontroly a v tomto rozsahu zastupuje aj úrad vlády navonok.⁶¹

⁶⁰ Brožúra Tvoríme lepšie Slovensko, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupná v slovenskom jazyku na: https://drive.google.com/file/d/1p8lQdJw_jEV-cj1b_C97P6-gXMz1IK1L/view.

⁶¹ Štatút Splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity, dostupný v slovenskom jazyku na adrese: https://www.romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1135/statut_splnomocnenca_uplne_znenie_na_web.pdf?csrt=10727223131938642253.

Úrad sa organizačne člení na:

- kanceláriu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity,
- sekciu koncepcií a analýz,
- odbor implementácie projektov,
- sekciu regionálnej spolupráce.

V rámci Slovenskej republiky úrad zabezpečuje svoje činnosti prostredníctvom desiatich odlúčených pracovísk v lokalitách: Banská Bystrica, Humenné, Kežmarok, Košice, Michalovce, Nitra, Prešov, Rimavská Sobota, Spišská Nová Ves a Svidník.⁶²

Počas odborného rozhovoru zástupca úradu informoval, že v súčasnosti je úlohami sprostredkovateľského orgánu poverených sedemnást osôb. K aktuálnemu programovému obdobiu sa uskutočnili koordinačné stretnutia medzi Úradom splnomocnenca a Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR.

Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity má zastúpenie v Monitorovacom výbore, ako aj v Monitorovacej komisii pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre marginalizované rómske komunity. Štatút a rokovací poriadok Komisie pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre marginalizované rómske komunity sú už zverejnené na stránke Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity v sekcii európskych programov.⁶³

Komisia plní úlohy vymedzené v jej štatúte. O plnení úloh komisie sa následne informuje Monitorovací výbor prostredníctvom záznamov zo zasadnutí komisie. Pôsobnosť komisie sa vzťahuje na:

- prioritu Aktívne začlenenie rómskych komunít cieľa 4 politiky súdržnosti EÚ,
- opatrenia cieľa 3 politiky súdržnosti EÚ, pri ktorých je poskytovateľom Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity,
- opatrenia cieľa 2 politiky súdržnosti EÚ, pri ktorých je poskytovateľom Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity,
- akciu Podpora desegregácie výchovy a vzdelávania v rámci špecifického cieľa Európskeho fondu regionálneho rozvoja, cieľ 4 politiky súdržnosti EÚ,
- akciu Dobudovanie komunitných centier a zlepšenie ich vybavenosti v rámci špecifického cieľa Európskeho fondu regionálneho rozvoja, prioritu Aktívne začlenenie a dostupné služby, cieľ 4 politiky súdržnosti EÚ.

⁶² Úrad splnomocnenca, organizačná štruktúra, Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.romovia.vlada.gov.sk/urad/?csrt=10727223131938642253>.

⁶³ Komisia pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre marginalizované rómske komunity, Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.romovia.vlada.gov.sk/sekcia-europskych-programov/?csrt=17840204612827564904>.

Zloženie komisie zodpovedá vecnému a obsahovému zameraniu podpory marginalizovaných rómskych komunít a zohľadňuje princípy partnerstva, nediskriminácie a rovnomerného zastúpenia. Komisia pozostáva z 26 členov s hlasovacím právom, 13 stálych pozorovateľov bez hlasovacieho práva a 1 tajomníka komisie bez hlasovacieho práva.⁶⁴

Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity identifikoval tieto nevyriešené výzvy:

- Sprostredkovateľský orgán má v súčasnosti 17 zamestnancov, ktorí zodpovedajú za implementáciu fondov EÚ. Úlohou tohto orgánu je rozhodovať o výzvach na predkladanie návrhov alebo o zapojení do projektu samotným splnomocnencom. Ak je projekt zazmluvnený, postupuje sa na oddelenie implementácie, kde sú ľudia zazmluvnení do 31. augusta 2023 do vyčerpania fondov EÚ podľa predchádzajúceho programového obdobia. Už fungujúce administratívne kapacity (s know-how) by sa mali presunúť do ďalšieho programového obdobia, aby sa neohrozili ciele politiky.
- Vzniká takzvané programové oddelenie (v súčasnosti sú na oddelení zaradení traja ľudia zo šiestich, v budúcom roku bude možné na oddelenie zaradiť osem ľudí). Jeho cieľom je sledovať peňažnú hodnotu projektov prostredníctvom efektívnosti využívania projektov (v rámci poradného orgánu) – toto oddelenie sa má následne oddeliť od sprostredkovateľského orgánu. Jeho zriadenie sa plánuje od 1. mája 2023, no momentálne hľadajú len odborníkov s primeranými skúsenosťami.
- Spočiatku sa monitorovacia správa používala ako mechanizmus kontroly implementácie projektu a uznávali ju iba príslušné orgány. V tomto roku rezorty zabezpečia hodnotenie (výstupy vyhodnotí externý panel odborníkov). Následne je možné žiadať nápravu (rezorty budú povinné na svoje nedostatky reagovať) – odpoveď bude následne postúpená vláde na prerokovanie.

3.6 Úloha Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky pri zabezpečovaní dodržiavania základných práv pri implementácii fondov EÚ

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR je v aktuálnom programovacom období sprostredkovateľským orgánom pre prioritu štyri Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa spolu s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvom zdravotníctva SR a Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. Okrem toho je Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu ustanovené ako sprostredkovateľský orgán pre cieľ jeden – Konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa.⁶⁵

⁶⁴ Štatút Komisie pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre marginalizované rómske komunity, Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: https://www.romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1576/statut_komisie_pri_mv_pre_mr_k.pdf?csrt=10727223131938642253

⁶⁵ Brožúra Tvoríme lepšie Slovensko, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupná v slovenskom jazyku na: https://drive.google.com/file/d/1p8lQdjw_jEV-cj1b_C97P6-gXMz1IK1L/view.

Počas odborného rozhovoru bolo stredisko informované, že najväčšia výzva súčasného programového obdobia spočíva v časovom aspekte. Riadiaca dokumentácia ešte nebola prijatá. Riadiaca dokumentácia má obsahovať podrobné hodnotiace kritériá na posúdenie plnenia požadovaných podmienok vrátane podmienky ľudských práv zdôraznenej v horizontálnych princípoch a horizontálnych podmienkach.

Zástupcovia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu však uviedli, že spolupráca s Riadiacim orgánom je na vysokej úrovni. Všetky pripomienky a vyjadrenia sú riadne riešené pri tvorbe príslušných dokumentov. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu by malo byť navyše pripravené na implementáciu fondov EÚ čo najskôr, keď bude prijatá základná riadiaca dokumentácia na základe ich skúseností z predchádzajúceho programového obdobia.

Napriek tomu, že implementácia fondov EÚ v rámci Programu Slovensko 2021 – 2027 ešte nebola spustená, boli nám predstavené niektoré osvedčené postupy z predchádzajúceho programového obdobia. Jednou z nich je organizovanie diskusií za okrúhlym stolom. Na týchto diskusiách administratívne kapacity zodpovedné za implementáciu fondov EÚ diskutovali s potenciálnymi žiadateľmi o budúcich výzvach a možných opatreniach na ich riešenie. Na týchto diskusiách boli prítomné príslušné orgány vrátane napr. gestora horizontálnych princípov. Ďalším prezentovaným osvedčeným postupom je zverejnenie vzoru vyplneného formulára žiadosti o nenávratný finančný príspevok pre potenciálnych žiadateľov, čo je dôsledok predchádzajúcej skúsenosti s riešením situácie, kedy potenciálny žiadateľ nemohol žiadať o nenávratný finančný príspevok z dôvodu neschopnosti vypracovať žiadosť.

3.7 Potenciálna úloha strediska

V rámci spolupráce, ako uvádza gestor horizontálnych princípov v základnom mechanizme, v sťažnostiach týkajúcich sa možného porušenia Charty EÚ a UNCRPD sa jednotlivci môžu (okrem gestora horizontálnych princípov) obrátiť na orgány nezávislé od orgány verejnej moci vrátane strediska. Stredisko víta návrh gestora horizontálnych princípov navrhnutý v rámci odborného rozhovoru, že v prípade možnej diskriminácie budú sťažovatelia postúpení priamo na stredisko. Stredisko navyše oceňuje možnú spoluprácu naznačenú Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR počas odborného rozhovoru k implementácii fondov EÚ v rámci priority Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa, najmä s dôrazom na desegregačné politiky.

Okrem toho môže stredisko uvažovať o spolupráci v rámci už udeleného zákonného mandátu strediska na konzultačnom základe. V zmysle zákona Slovenskej národnej rady č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov je stredisko národnou inštitúciou pre ľudské práva a podľa zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov, stredisko pôsobí aj ako jediný slovenský orgán pre rovnosť.

Stredisko tak môže gestorovi horizontálnych princípov alebo inému orgánu implementujúcemu fondy EÚ poskytovať nezávislé odborné stanoviská k otázkam týkajúcim sa základných ľudských práv.

V prípade akejkoľvek spolupráce nad rámec zákonného mandátu, ktorá by mohla znamenať rozšírenie kompetencií a úloh, ktoré už boli stredisku zverené, je dôležité, aby tieto úlohy boli stanovené legislatívou a aby sa stredisku poskytli primerané ľudské a finančné zdroje s cieľom umožniť mu účinne vykonávať novú úlohu.

3.8 Koordinácia plnenia základných podmienok politiky súdržnosti Európskej únie a ich uplatňovanie počas programového obdobia 2021 – 2027 na národnej úrovni

V marci 2023 bol predložený Návrh koordinácie plnenia základných podmienok a ich uplatňovania počas programového obdobia 2021 – 2027 na národnej úrovni (ďalej len „návrh koordinácie“) na medzirezortné pripomienkové konanie⁶⁶, ktorý bol následne prijatý vládou 24. mája 2023.⁶⁷

Návrh na koordináciu definuje základné mechanizmy, ktorými bude riadiaci orgán monitorovať a vyhodnocovať plnenie horizontálnych a tematických podmienok počas programového obdobia 2021 – 2027. Je zodpovednosťou každého členského štátu EÚ zabezpečiť, aby tieto podmienky boli splnené a dodržiavané počas celého programového obdobia a informovať Európsku komisiu o každej zmene, ktorá má vplyv na plnenie podmienok. Riadiaci orgán má povinnosť zabezpečiť, aby operácie/projekty týkajúce sa základnej podmienky boli v súlade s príslušnými stratégiami a plánovacími dokumentmi vytvorenými na splnenie základnej podmienky. Preverovanie splnenia základných podmienok a ich uplatňovanie je jednou z funkcií monitorovacieho výboru. Informácie o plnení základných podmienok a ich uplatňovaní sa poskytnú Európskej komisii ako základ pre ročné hodnotenie výkonnosti programu. Každý riadiaci orgán musí do 15. februára 2031 predložiť Európskej komisii aj záverečnú správu o výkonnosti programu na základe najnovších údajov dostupných na národnej úrovni. Splnenie rôznych podmienok zabezpečia v rámci svojej pôsobnosti určení gestor. Gestor každý rok do 30. septembra poskytne riadiacemu orgánu písomnú informáciu o súčasnom stave implementácie podmienky, za ktorú zodpovedá.

Ak je splnená základná podmienka, gestor:

- poskytne informácie o jej uplatňovaní a zmenách v jej plnení od predchádzajúcej správy (alebo od schválenia jej plnenia Európskou komisiou),
- identifikuje prípadné riziká pre plnenie základnej podmienky a navrhuje, ako tieto riziká eliminovať.

⁶⁶ Legislatívny proces LP/2023/130 Návrh koordinácie plnenia základných podmienok a ich uplatňovania počas programového obdobia 2021 – 2027 na národnej úrovni, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2023/130>.

⁶⁷ Uznesenia vlády prijaté 24. mája 2023, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution?NegotiationID=1282>.

Ak základná podmienka nie je splnená, gestor:

- poskytne informácie najmä o opatreniach a čase potrebnom na splnenie podmienky,
- poskytne informácie o komunikácii s Európskou komisiou a jej požiadavkách týkajúcich sa splnenia základnej podmienky,
- identifikuje možné prekážky splnenia jednotlivých kritérií základnej podmienky s návrhom na ich odstránenie,
- poskytne informácie o predpokladanom termíne splnenia základnej podmienky.

Gestor na požiadanie poskytne aktuálne informácie o stave plnenia základnej podmienky v rámci jeho zodpovednosti mimo obdobia periodického podávania správ. Gestor je povinný bezodkladne informovať o akejkoľvek zmene ovplyvňujúcej splnenie základnej podmienky a jej kritérií.

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie ako centrálny koordinačný orgán na základe informácií poskytnutých gestormi:

- vedie evidenciu, vyhodnocuje plnenie základných podmienok a uverejňuje informácie o aktuálnom stave plnenia základných podmienok na internetovej stránke: eurofonds.gov.sk,
- aktívne komunikuje a spolupracuje s príslušným gestorom za účelom odstránenia prekážok a zabezpečenia opätovného splnenia základnej podmienky v prípade identifikácie ohrozenia implementácie alebo nedodržania základnej podmienky,
- poskytuje na požiadanie informácie o stave plnenia základnej podmienky Európskej komisii a vnútroštátnym orgánom/inštitúciám,
- bezodkladne informuje riadiace orgány a sprostredkovateľské orgány programov, ktorých sa plnenie základnej podmienky týka, o každej zmene stavu plnenia základnej podmienky,
- proaktívne komunikuje s Európskou komisiou s cieľom podporiť plnenie základných podmienok počas celého programového obdobia,
- zabezpečuje prípravu podkladových materiálov a informácií na zasadnutie Monitorovacieho výboru v spolupráci s gestorom základných podmienok a v rámci funkcie Monitorovacieho výboru preveruje plnenie a uplatňovanie základných podmienok počas programového obdobia,
- zabezpečuje, aby spracovanie aktuálnych informácií založených na najnovších údajoch od gestorov bolo včas poskytnuté Európskej komisii ako základ pre ročné hodnotenie výkonnosti programu,
- každý rok do 31. januára (do 31. januára 2030) predloží vláde SR informatívny materiál o aktuálnom stave a procese plnenia základných podmienok.⁶⁸

⁶⁸ Koordinácia plnenia základných podmienok politiky súdržnosti Európskej únie a ich uplatňovanie počas programového obdobia 2021 – 2027, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: https://www.partnerskadohoda.gov.sk/data/files/6533_koordinacie-plnenia-zakladnych-podmienok-politiky-sudrznosti-po-2021-%E2%80%932027.zip

4. Rozhodujúce faktory úspechu

4.1 Dostupnosť a šírenie informácií

Dostupnosť a šírenie informácií o podmienenosti základných práv, ktoré sa dosahuje najmä prostredníctvom horizontálnych princípov a horizontálnych podmienok (Charta EÚ a UNCRPD), je rozhodujúcim faktorom úspechu. Ak sa od subjektov vyžaduje dodržiavanie určitých pravidiel, je nevyhnutné, aby boli s týmito pravidlami oboznámené, a to takým spôsobom, aby týmito pravidlami rozumeli. Komunikácia a šírenie informácií musí byť na úrovni, ktorú pozná každý potenciálny žiadateľ o fondy EÚ. Cieľom fondov EÚ je zabezpečiť rozvoj členských štátov EÚ v súlade s cieľmi politiky súdržnosti. Horizontálne princípy, ako aj horizontálne podmienky s ľudskoprávnym aspektom sú jedným z nástrojov na účinné a determinované napĺňanie týchto cieľov. Pokiaľ však s nimi nie sú adresáti týchto pravidiel oboznámení, nie je opodstatnené očakávať ich dodržiavanie.

Preto je potrebné poskytnúť potenciálnemu žiadateľovi informácie o tom, ako požiadať o nenávratný finančný príspevok, aby bol projekt v súlade s horizontálnymi princípmi a horizontálnymi podmienkami.

Príklad:

Prvé výzvy na podávanie žiadostí v novom programovom období vyhlásené na hlavnej webovej stránke týkajúcej sa fondov EÚ sa týkajú programu Interreg Poľsko – Slovensko 2021 – 2027.⁶⁹

Príspevok môžu získať projekty spojené s prestavbou a modernizáciou ciest spolu s inžinierskymi objektmi, najmä zlepšujúce ich prístupnosť pre verejnú dopravu a bezpečnosť cestnej premávky. Realizované prvky cestnej infraštruktúry by mali zlepšiť funkčnosť, bezpečnosť a plynulosť dopravy a prispieť k zlepšeniu stavu životného prostredia.⁷⁰

Pre žiadateľa je k dispozícii inštrukcia týkajúca sa žiadosti. Táto inštrukcia obsahuje nasledujúce podrobné usmernenia o tom, ako dodržiavať horizontálne princípy na účely žiadosti:

- Opíšte, **ako** sa v projekte uplatňujú **horizontálne princípy**.
- Opíšte, ako projekt **zabezpečuje dodržiavanie práv stanovených v Charte EÚ**.
- **Opíšte, ako bude v projekte dodržaný princíp rovnosti príležitostí a nediskriminácie (vrátane princípu prístupnosti pre osoby so zdravotným postihnutím), vrátane:**
 - ako bude projekt v súlade s princípom nediskriminácie určitých skupín osôb z dôvodu veku, zdravotného postihnutia, rasového alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, sexuálnej orientácie, ako bol zohľadnený princíp rovnosti príležitostí a

⁶⁹ Oznámenie o vyhlásení výzvy na predkladanie žiadostí o príspevok – CESTY, Interreg Poľsko – Slovensko 2021 – 2027, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: <https://sk.plsk.eu/-/oznamenie-o-vyhlaseni-vyzvy-na-predkladanie-ziadosti-o-prispevok-pre-projekty-fmp-turystyka-i-kultura-655101-656871>

⁷⁰ Tamže.

nediskriminácie, vrátane prístupnosti všetkých aktivít v projekte, vrátane horizontálnych aktivít, napr. propagácia projektu (ako budete o projekte informovať, aby ste oslovili čo najširšiu skupinu záujemcov), riadenie projektu (ako zabezpečíte rovnosť príležitostí pri riadení projektu). Takisto popíšte, ako bude zabezpečený prístup k projektu a jeho výsledkom pre všetkých potenciálnych účastníkov/používateľov (ktoré skupiny môžu mať problém s prístupom k projektu alebo jeho produktom a aké opatrenia prijmete na vyriešenie tohto problému),

- ako bola naplánovaná v rámci projektu dostupnosť produktov projektu v súlade s princípom univerzálneho navrhovania (napr. svetelná signalizácia s akustickou signalizáciou, - používanie textového prepisu, označenie objektu tabuľami s textom v Braillovom písme atď.).
- Opíšte, ako bude v projekte dodržaný **princíp rovnosti príležitostí pre ženy a mužov**, okrem iného:
 - či a ako sú v projekte naplánované aktivity v oblasti rodovej rovnosti a zohľadňovania rodových aspektov a perspektív vrátane propagácie projektu s cieľom budovať odkaz bez rodových stereotypov, používania rodovo citlivého jazyka a v rámci procesu riadenia.
 - ako budete v oblasti propagácie projektu používať odkazy zbavené rodových stereotypov, rodovo citlivý jazyk (jazyk, grafika, obrázky), napr. podpora zobrazovania žien v profesiách vnímaných ako mužské a mužov v profesiách vnímaných ako ženské).⁷¹

Podrobný opis podmienok dodržiavania princípu rovnosti príležitostí a nediskriminácie (vrátane princípu prístupnosti pre osoby so zdravotným postihnutím) a princípu rovnosti príležitostí pre ženy a mužov je možné vnímať z pozitívneho hľadiska. Takýto podrobný popis, ktorý zahŕňa presné činnosti, zabezpečí, že potenciálni žiadatelia o nenávratný finančný príspevok budú oboznámení so svojimi povinnosťami v rámci podmienok ľudských práv. Takýto podrobnejší popis by však bol rovnako žiaduci aj v súvislosti s Chartou EÚ, aby sa zabezpečilo riadne dodržiavanie podmienok ľudských práv.

4.2 Vzdelávanie a rozvoj kapacít administratívnych kapacít zapojených do procesu implementácie fondov EÚ

Rozvoj kapacít a vzdelávanie administratívnych kapacít zapojených do procesu implementácie fondov EÚ s cieľom uplatňovať podmienky ľudských práv je rozhodujúcim faktorom úspechu na viacerých úrovniach. V prvom rade je dôležité, aby administratívne kapacity boli schopné poskytnúť informácie o týchto podmienkach potenciálnym žiadateľom. Tieto administratívne kapacity zároveň musia byť schopné identifikovať prípady, v ktorých dochádza k nedodržaniu podmienok ľudských práv, keďže tieto podmienky musia byť dodržiavané počas celého procesu implementácie prostriedkov. Teda od

⁷¹ Inštrukcia pre žiadateľa, Program Interreg Poľsko – Slovensko 2021 – 2027, Žiadosť o finančný príspevok (štandardné projekty), Ministerstvo fondov a regionálnej politiky, dostupné v slovenskom jazyku na adrese: https://sk.plsk.eu/documents/19504/655674/%5BSK%5D+WOD2021_STANDARDOWE_In%C5%A1trukcia+k+aplik%C3%A1cii+WOD/8a23784b-8657-44db-af87-101641db4cb3

spustenia výzvy, cez výber úspešných žiadateľov, až po dohľad nad dodržiavaním podmienok pri samotnej implementácii projektu. Vzdelávanie by sa malo zamerať na Chartu EÚ ako celok. Zo štruktúry základného mechanizmu sa môže zdať, že mechanizmus súladu sa zameriava najmä na princíp rovnakého zaobchádzania a nediskriminácie. Charta EÚ poskytuje ochranu základných práv ďaleko nad rámec princípu rovnakého zaobchádzania a nediskriminácie. Výsledkom tejto koncepcie môže byť zverenie postupov dodržiavania Charty EÚ a UNCPRD gestorovi horizontálnych princípov, ktorý bol stanovený na presadzovanie rovnakého zaobchádzania a nediskriminácie v predchádzajúcom programovom období. Preto je potrebné zamerať aktivity vzdelávania a budovania kapacít na Chartu EÚ ako celok, aby sa využil jej celý potenciál na presadzovanie a ochranu základných práv pri implementácii fondov EÚ.

4.3 Spolupráca medzi zapojenými orgánmi

Spoluprácu medzi orgánmi zapojenými do procesu implementácie fondov EÚ možno považovať za rozhodujúci faktor úspechu vzhľadom na skutočnosť, že na programové obdobie 2021 – 2027 je väčšina fondov EÚ v novej politike súdržnosti alokovaná prostredníctvom jedného hlavného programu (Program Slovensko 2021 – 2027), za implementáciu ktorého je zodpovedný jeden riadiaci orgán a desať sprostredkovateľských orgánov. Je potrebné, aby všetky orgány navzájom spolupracovali, aby boli fondy EÚ implementované správne a účinne, administratívne procesy boli splnené v primeranom čase a fondy boli skutočne vyčerpané.

4.4 Zjednodušenie riadiacej dokumentácie

Riadiaca dokumentácia je komplexný súbor niekoľkých dokumentov. Analýza týchto dokumentov za účelom získania komplexného prehľadu o procese implementácie fondov EÚ je náročná na čas aj odbornosť najmä pre prijímateľa finančného príspevku. Pre potenciálnych prijímateľov je často prekážkou práve nedostatočná zručnosť pri príprave projektu, a preto sa nemôžu uchádzať o príspevok z fondov EÚ. Chýbajú im aj finančné prostriedky na to, aby subjekt projekt pripravil s primeranou odbornosťou. Zjednodušenie riadiacej dokumentácie by mohlo túto prekážku odstrániť.

5. Záver

Fondy EÚ v rámci novej politiky súdržnosti sa alokujú najmä v rámci kľúčového programu: Program Slovensko 2021 – 2027. Zahŕňa všetkých päť kľúčových priorít novej politiky súdržnosti EÚ:

1. konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa,
2. ekologickejšia, nízkouhlíková s prechodom na hospodárstvo s nulovými čistými emisiami uhlíka a odolná Európa,
3. prepojenejšia Európa vďaka posilneniu mobility,
4. sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa,
5. Európa bližšie k občanom vďaka podpore udržateľného a integrovaného rozvoja všetkých typov území.

Systém je centralizovaný pod jeden riadiaci orgán, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, ktorý má zriadených desať sprostredkovateľských orgánov. Tieto sprostredkovateľské orgány vykonávajú úlohy, ktoré im zveril riadiaci orgán. Sprostredkovateľské orgány vykonávajú svoje kompetencie podľa svojej pôsobnosti v rozsahu priority, ku ktorej boli pridelené.

Riadiaci orgán zriaďuje Monitorovací výbor, ktorý monitoruje implementáciu programu. Monitorovací výbor môže zriaďiť komisie pri monitorovacom výbore, ktorých činnosť sa týka určených tematických oblastí programu. Tieto zriadené komisie následne zohľadňujú pri svojej činnosti prepojenia s politikami štátu a inými zdrojmi financovania z Európskej únie.

Všeobecný princíp ochrany a podpory základných práv pri využívaní fondov EÚ je stanovený v článku 9 nariadenia. V nariadení o spoločných ustanoveniach sa okrem toho stanovujú základné podmienky pre špecifické ciele vo forme horizontálnych základných podmienok a tematických základných podmienok. Pri príprave programu alebo zavádzaní nového špecifického cieľa v rámci zmeny programu musí členský štát zabezpečiť, že sú splnené základné podmienky spojené s vybraným špecifickým cieľom.

Účinné uplatňovanie a implementácia Charty EÚ a UNCRPD v súlade s rozhodnutím Rady 2010/48/ES ako horizontálna základná podmienka v Programe Slovensko 2021 – 2027 sú rozhodujúce horizontálne základné podmienky pre implementáciu fondov EÚ v súlade s podmienkami základných práv. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR na účely monitorovania vypracovalo Základný mechanizmus na zabezpečenie dodržiavania Horizontálnych princípov v programovom období 2021 – 2027 a horizontálnych základných podmienok týchto základných práv. Podľa základného mechanizmu sú **všetky orgány zapojené** do procesu implementácie fondov EÚ povinné zabezpečovať a vykonávať všetky opatrenia potrebné na implementáciu Charty EÚ. Úlohou koordinovať podmienky základných práv je poverené Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky prostredníctvom vecne príslušného útvaru – **Odbor horizontálnych princípov ako gestor horizontálnych princípov**. Zástupcovia tohto odboru sú povinnými členmi Monitorovacieho výboru.

Koordinácia medzi riadiacim orgánom a gestorom bude stanovená v Návrhu koordinácie plnenia základných podmienok politiky súdržnosti Európskej únie a ich uplatňovania počas programového obdobia 2021 – 2027 na národnej úrovni, ktorý bol predložený v marci 2023. Návrh koordinácie bude zahŕňať aj komunikáciu a výmenu informácií medzi riadiacim orgánom a Európskou komisiou.

Potenciálna úloha strediska pri implementácii fondov EÚ je definovaná súčasným zákonným mandátom a dostupným rozpočtom strediska. V prípade akejkoľvek spolupráce nad rámec zákonného mandátu, ktorá by mohla znamenať rozšírenie kompetencií a úloh už zverených stredisku, je dôležité, aby tieto úlohy boli pokryté legislatívou, primeranými ľudskými zdrojmi a najmä dostatočným financovaním. V prípade rozšírenia pôsobnosti strediska je preto nevyhnutným predpokladom zvýšenie ľudských zdrojov a rozpočtu (v porovnaní so súčasnou situáciou).

Na využitie plného potenciálu podmienok ľudských práv existuje niekoľko rozhodujúcich faktorov úspechu. Dostupnosť a šírenie informácií o podmienkach základných práv, ktoré sa dosahujú najmä prostredníctvom horizontálnych princípov a horizontálnych podmienok (Charta EÚ a UNCRPD), sú nevyhnutné, pretože ak sa od subjektov vyžaduje, aby dodržiavali určité pravidlá, je nevyhnutné, aby boli s týmito pravidlami oboznámené a aby týmito pravidlami rozumeli. Preto je potrebné poskytnúť potenciálnemu žiadateľovi informácie o tom, ako požiadať o nenávratný finančný príspevok, aby bol projekt v súlade s horizontálnymi princípmi a horizontálnymi podmienkami. Ďalej je potrebné rozvíjať kapacity a vzdelávanie administratívnych kapacít zapojených do procesu implementácie fondov EÚ s cieľom uplatňovať podmienky ľudských práv na viacerých úrovniach od spustenia výzvy cez výber úspešných žiadateľov až po dohľad nad dodržiavaním podmienok počas samotnej implementácie projektu. Okrem toho je potrebné, aby všetky orgány navzájom spolupracovali, aby boli fondy EÚ implementované správne a účinne, administratívne procesy boli splnené v primeranom čase a fondy boli skutočne vyčerpané. Zjednodušenie riadiacej dokumentácie by mohlo odstrániť prekážku spôsobenú zložitou riadiacej dokumentácie.